תלמוד בבלי · ראשונים · ראש · מפרשים · קרבן נתנאל · סדר מועד

קרבן נתנאל על מגילה

רבי יעקב נתנאל ווייל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קרבן נתנאל על מגילה

רבי יעקב נתנאל ווייל

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קרבן-נתנאל-על-מגילה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

סעיף א 4
סעיף ב 5
סעיף ג 6
סעיף ד 6
סעיף ה 6
סעיף ו 7
סעיף ז 8
סעיף ח 10
סעיף ט 10
סעיף י 10
סעיף יא 12
סעיף יב 13
סעיף יג 14
סעיף יד 15
סעיף טו 15
סעיף טז 15
סעיף יז 15
סעיף יח 16
סעיף יט 17
סעיף כ 19
סעיף כא 20
סעיף כב 22
סעיף כג 22
סעיף כד 25
סעיף כה 25
סעיף כו 25
סעיף כז 26
סעיף כח 26
סעיף כט 26
סעיף ל 26
סעיף לא 27
סעיף לב 27
סעיף לה 28
סעיף לו 28
סעיף לז 28
סעיף לח 29
סעיף לט 29
סעיף מ 29
סעיף מא 31
סעיף מב 34
סעיף מג 34
סעיף מד 34
סעיף מה 34
סעיף מו 36
סעיף מז 36
סעיף מח 36
סעיף מט 37
סעיף נ 38
סעיף נא 39
סעיף נב 39

סעיף א

דמשמע זמנים אחרים דומיא דאלו זמנים דהוה בהו נייחא. ועי' בספר קטן בשמו פלפלא חריפתא במס' מגילה שהקשה שם דלמא זמניהם אתא לרבויי תריסר ותליסר ע"ש שיבוש גמור הוא ולא ראה דברי רבינו פה:

ובאים בני הכפרים לעיירות לומר סליחות ותחנונים. והקשה בס' פרי חדש סי' תרפ"ו סק"ב הא דתנן חל להיות בשלישי וברביעי כפרים מקדימין ליום הכניסה. ואם איתא שבי"ג היו מתקבצים אמאי דחינן ליום הכניסה ליקרו בי"ג ע"כ. וי"ל דבאמת אם רוצים לקרות ביום י"ג הרשות בידם. אך חכמים הקלו על בני הכפרים להקדימן על יום הכניסה מפני שמספיקין מים ומזון וטובה להם שיהיו פנויים ביום י"ג למכור צרכי סעודה על שמחת פורים אבל קשה מהא דאמרי' בתענית דף ח"י ואלא בני ארביסר וקא קרי ליה בתליסר יום נקנור הוא. ומאי פריך לפי' ר"ת היה תענית אסתר קבוע מיום שנעשה הנס. נמצא התענית קודם לגזירת נקנור ותניא שם דף י"ב אם נדרו קודם לגזרתינו בטל נדרו את גזרתינו. ותו מה פריך התם אלא לאו דקא קרי לה בחדסר וקתני מותר בהספד ותענית הא יום שלפני יום טוריינס הוא ונראה לי דגרסי' במגילת תענית דלא למספד ביום נקנור וטוריינס ומש"ה פריך שפיר נהי דתענית קבוע וקודם לגזרת נקנור מ"מ קתני מותרין בהספד והא יום נקנור הוא ויום חדסר נמי יהא אסור בהספד דהוי יום שלפני טוריינס. וכן איתא להדיא בירושלמי בפרק סדר תעניות הלכה י"ג על דעתיה דר' יוסי מה בא לאסור ר"ל יום נקנור דהא בלאו הכי יום י"ג אסור מכח שלפני י"ד. ומשני בא להודיעך שהוא אסור בהספד אך בהא מחולק הבבלי עם הירושלמי דלשנויא דהירושלמי צ"ל דיום שלפני מגילת תענית אינו אסור אלא בתענית ולא בהספד והבבלי סבר לפי מה שכתבתי דיום שלפניו אפי' בהספד אסור. ואם תקשי לך א"כ לשיטת הבבלי מה בא לאסור עם יום נקנור דהא בהספד בלאו הכי אסור מכח יום שלפני י"ד י"ל כמו שתי' הירושלמי לבסוף דלא בא אלא למנות ימים שנעשו בהן נסים לישראל ועי' בתענית פ' שני סי' כ"ד מ"ש בזה:

והיו צריכים רחמים. ועשו תענית בו ביום טרם צאתם למלחמה כמו שכתב רבינו בסמוך. ובשאלתות מבואר יותר ובי"ג עשאו תענית בימי מרדכי ואסתר לפי שהכל נקהלו לעמוד על נפשם והיו צריכים רחמים:

ודרשינן במס' תענית מכאן לתענית צבור. ליתא בתענית כי אם במכילתא ובפרקי דר"א פמ"ד. וכן מצינו בפ' הפועלים גבי הא דרבי גזר תעניתא:

ובמסכת סופרים. בפ' בתרא. ועי' בב"י סי' תכ"ט:

ולא יהיה להם במה לשמוח. והא דקתני גובין בו ביום ומחלקין בו ביום. שאני התם דאי אפשר לקרות ביום י"ד שהוא שבת:

ויש שגורסים. הוא לשון הרי"ף:

שהיו ישראל יכולין להעמיד בדתותיהן. שלא היו מתיראים משונאיהם ואין באין לידי סכנה:

ה"ג ואין באין לידי סכנה היו קורין בי"א בי"ב בי"ג אבל בזמן הזה שמסתכנין ישראל בדתיהם אין קורין:

ה"ג על כן היהודים הפרזים וגו' עושים את יום ארבעה עשר ומדפרזים:

סעיף ב

ואריב"ל כרך שאין בו עשרה בטלנין כו' וכרך שהיה מוקף מימות יהושע בן נון ואע"פ שאין לו עכשיו. בגמרא איתא עוד אמר ריב"ל כרך שחרב מעשרה בטלנין ולבסוף ישב נידון ככרך וצריך ביאור למה לא הזכיר רבינו מימרא זו ואמינא לכאורה דהך מימרא איירי בכרך שאינו מוקף מימות יהושע כמ"ש תוס' דבמוקף מימות יהושע א"צ עשרה בטלנין והא דאמר נידון ככרך ר"ל כעיר. וא"כ לדידן אין נפקותא דאפי' אי לא ישב לבסוף נמי אין קורין ככפר דהא בזמנינו ליכא הקדמה לבני הכפרים ליום הכניסה כמ"ש רבינו בסמוך תוך סי' ו'. אך קשה א"כ למה הביא רבינו הך מימרא דריב"ל כל כרך שאין בו עשרה בטלנין נידון ככפר. הלא לפי הנחה זו אין נפקותא לדידן. וי"ל מאחר דרבינו הוכיח מהך דריב"ל דבמוקף מימות יהושע א"צ עשרה בטלנין ועל הוכחה זו יש לדון אימא אפי' במוקף מימות יהושע נמי בעי עשרה בטלנין. אך יש חילוק עיר גדולה שאין בה עשרה בטלנין נידון ככפר וכרך מימות יהושע נידון כעיר ומש"ה שפיר קאמר כרך שישב ולבסוף הוקף כיון דאם אית ביה עשרה בטלנין קורא בי"ד ואי לית ביה הרי הוא ככפר משא"כ אם הוקף ואח"כ ישב ואית ביה עשרה בטלנין קורין בט"ו ואי לית ביה נחות דרגא והרי היא כעיר וקורין בי"ד מש"ה מביא רבינו הך דר"י בן לוי דאמר כל כרך שאין בו עשרה בטלנין נידון ככפר ואם איתא הל"ל עוד מימרא כרך שהוקף מימות יהושע בן נון שאין בו עשרה בטלנין נידון כעיר ומדלא קאמר הכי ש"מ דבכרך כזה לא צריך עשרה בטלנין ועי' לקמן סי' ו' מ"ש בזה ובהכי ניחא מה דלא הוכיח רבינו דבמוקף מיהושע לא בעי עשרה בטלנין ממתני' דלקמן דקתני כל עיר שאין בו עשרה בטלנין הרי היא ככפר ולא קתני כרך. דה"א דכרך תהוי כעיר עכ"פ:

סעיף ג

מת מצוה ומקרא מגילה מאי. עי' בשו"ת חות יאיר סי' ח' שהאריך בזה:

סעיף ד

ואין שמיעתן מנשים חשובה כאלו הן עצמן קורין. דלענין קריאה להוציא אנשים הוי כאינו מחויב בדבר. דהנשים אינם מצווים אלא לשמוע וכל שאינו מחויב בדבר אין מוציאין רבים ידי חובתן. ובזה מתורץ מה שהקשה הב"ח בא"ח סי' רע"א. ומ"ש תוס' בסוכה דף ל"ח אי נמי משום דרבי' זילא בהו מלתא דהרי המגילה דנשים חייבות בה ופי' בה"ג דאין נשים מוציאות את הרבים ידי חובתן במגילה ע"כ. היינו שאין אשה מוציאה נשים רבות ידי חובתן משום דזילא בהו מלתא. אבל להוציא אנשים בלאו הכי אין מוציאין אפי' אשה לאיש אחד דאין מחויבין בדבר הוי ודלא כמו שכתב מ"א בסי' הנ"ל ס"ק ב' עיין שם:

והביא ראיה מן התוספתא. כן הוא בתוס' ריש ערכין. אבל בתוס' במכילתין הוכיחו כן מאנדרוגינוס שאין מוציא את שאינו מינו ופשיטא דלא עדיפא אשה מאנדרוגינוס. אע"ג דיכול לסתור פרש"י מהא דקתני בסיפא להדיא נשים פטורין אלא כל מה שיכול לדייק מרישא דייק. ובמהרש"א הקשה אמאי לא הוכיחו מטומטום שאין מוציא אפי' מינו ע"ש. ונראה דהוי מצי למדחי דחיישינן שמא יקרע ויהיה אנדרוגינוס. להכי צריך תוספ' להך סברא דלא עדיפא אשה מאנדרוגינוס וא"כ מזאת הסברא קשה נמי מטומטום ודו"ק:

שהאשה מוציאה חברתה. אבל נשים רבות אין אשה מוציאן דזילא בהו מלתא וכמו שכתבו תוס' בסוכה דף ל"ח ע"ש וכדפירשתי:

סעיף ה

פירוש חמשה עשר של כרכים שחל להיות בשבת. דאלו י"ד לא יבא האידנא בשבת דאם י"ד בשבת יום כפור בע"ש. ועי' בסמוך סי' ו':

גזירה שמא יטלנה. כ"ה לקמן (דף ד ע"ב). ורב יוסף קאמר התם מפני שעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה תניא נמי הכי כו'. והניח הרי"ף ורבינו הך דרב יוסף אע"ג דת"כ משום דכתבו תוס' שם דרב יוסף ס"ל נמי טעמיה דרבה דהא גבי שופר ולולב ליכא טעמא אחרינא אלא משום דאיכא נפקותא בטעמא דרב יוסף בזמן בהמ"ק דליכא

שבות במקדש ואפ"ה אסור משום האי סברא דרב יוסף. מ"ה לדידן עדיפא מטעם גזרה דהיא לכ"ע:

סעיף ו

לפי שאינה עיקר קריאתה בלילה. ובזה מתורץ מה שהקשה רשב"א בחידושיו לקמן בשם ר"ת וז"ל אמאי לא תנא הכא ולמילה ולהזאה ולטבילה. וכ"ת הא תני להו לעיל קריאת המגילה נמי הא תני לעיל בהדייהו והניח בצ"ע. ועם דברי רבינו מיושב שפיר דלהכי תנא הדר תו זימנא דכשר לקריאת מגילה לדייק מיניה שאינה עיקר קריאה בלילה ואי לא הוי תני ברישא לקריאת מגילה ה"א דזה הכלל דסיפא לאתויי מקרא מגילה וק"ל:

ה"ג שלא בזמנה קורין אותה בעשרה כו' ורב אסי אמר בין בזמנה ובין שלא בזמנה קורין אותה בעשרה כו'. כ"ה הגי' בש"ס שלפנינו וגי' הרי"ף וכן מוכח מדברי רבינו בסמוך:

ואע"ג דבימי רב ליכא להך הקדמה דאין קורין אלא בזמנה. כדאי' לעיל בדף ב' אבל חכמים אומרים בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה. איברא לפרש"י דטעם הוא דאם תקדים קריאתה יעשו פסח לסוף שלשים יום של קריאה ונמצא אוכלין חמץ בימים אחרונים של פסח. לק"מ דהא בימי רב עדיין היו מקדשין ע"פ ראייה ולא יאכלו חמץ בפסח דיגיעו שם השלוחים. כמ"ש הרמב"ם בהל' קידוש החדש דעד זמן אביי ורבא היו מקדשין ע"פ הראיה. וע"ז ודאי לא פליג רש"י דכך מוכח בכמה מקומות בש"ס בר"ה ובשאר מקומות. ובודאי בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראיה הכפרים מקדימים ליום הכניסה. דהיו יודעין קביעות מועד הפסח. ומה שאמר ר' יוחנן אבל חכמים אמרו בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אלא בזמנה. היינו אותן ארצות שמפוזרים בגולה הנה והנה בכל ארבע כנפות הארץ. שא"א להם לשמוע קביעות ע"פ הראיה. אבל דברי רבינו קא מקשה לפי פי' רב אלפס וכמו שהסכים רבינו לעיל סימן א' ומסתכלין בה כדי לחלק מעות פורים או לפי גירסת ומסתכנין בה. דלפי פי' זה א"א לפרש שלא בזמנן על הכפרים. אבל על זה קשה באידך דרב דקאמר לאפוקי מדרב דאמר הואיל ונדחו עיירות ממקומן ידחו ליום הכניסה. הא בימי רב ליכא יום הכניסה להכפרים. ע"כ צ"ל דרב סבר כר"ע סתימתאה. ועיקר קושית רבינו על הרי"ף שפסק לעיל דבזמן הזה ליכא הקדמה ולמאי נפקא מיניה מייתי הא דרב דשלא בזמנה בעשרה. וה"פ ואע"ג דבימי רב ליכא הקדמה לפי' רב אלפס. אלא לדרב צ"ל דהוא ס"ל כר"ע סתימתאה אבל

מ"מ קושיא זו קאי על הרי"ף למאי נפקא מיניה פסק הך דרב ועי' שו"ת שערי אפרים סי' מ"ו שנתקשה בזה הרבה:

ויש מפרשים שלא בזמנה כגון שחל י"ד להיות בשבת אע"ג דכבר כתיבנא בסי' ה' די"ד האידנא לא יבוא בשבת זהו לדידן. אבל היש מפרשים אזלי לפרש דברי רב. ובימי רב עדיין הוי מקדשין ע"פ ראיה ויוכל להיות יום י"ד בשבת. ולדידן נ"מ להך דרב לענין יום ט"ו שחל בשבת:

קיילי"ן כרב דהא ר"י קאי כוותיה. עיין לקמן פרק הקורא עומד סימן כ"ג:

סעיף ז

דקרי ליה למגילה קורא ופושט כאיגרת. וקשה לי מהא דאמרי' לקמן (דף י"ט) מגילה נקראת ספר ונקראת אגרת שאם הטיל בה שלשה חוטי גידין כשרה. מנ"ל אימא אקרי ספר לכל דיני ס"ת. אך אגרת נקרא שתהא פושטת כאגרת המגילה וקורא בה וניחא לי משום דתרתי אגרת כתיב:

בקריאת מגילה ובתרומת שקלים. דמס' שקלים קודם מגילה נשנית וקאי אהא דתנן באחד באדר משמיעין על השקלים:

דכתיב ולא יעבור. כתיב במגילה. ותרומת שקלים ה"ט דמר"ח ניסן ואילך לא סגיא לאתויי תמידין אלא מתרומה חדשה:

אבל סעודת פורים מאחרין. כגון שחל י"ד או ט"ו לדידן בשבת מאחרין אחר שבת. דקרא ולא יעבור לא קאי אלא אקריאת מגילה. אבל לא אשמחה ומשתה. ר"ן. ובשו"ת מהר"ל נ"ח סי' ל"ב כתב שעשה הלכה למעשה הפך הירושלמי שסמך אגמרא דידן. וראייתו מהא דאמרי' לקמן (דף ל') כיון דאיכא מוקפין דעבדי בחמיסר עשיה וזכירה בהדדי קאתי'. ואי כדברי ירושלמי הא הוי זכירה קודם עשיה. גם באידך מימרא פורים שחל להיות בשבת מקדים וקורא משבת שעברה זכור. ולמה הא הסעודה ביום א' ואז קדמה הקריאה לעשי'. אלא ש"מ דתלמודא דידן סבר שעושין סעודת פורים בשבת ובס' פ"ח סי' תרפ"ח רצה לומר דהירושלמי ס"ל כמ"ד אין מערבין שמחה בשמחה. אבל תלמודא דידן ס"ל דמערבין. זהו ליתא דהא רב ושמואל בעלי מימרא זו אינהו גופייהו דאמרי במועד קטן דף ח' דאין מערבין שמחה בשמחה ע"ש. ותמהני מאד אם נראה להם ראי' זו מתלמודא דידן שיש לסמוך עליו לעשות הלכה למעשה. א"כ ה"ל להקשות דברי ירושלמי אהדדי דהא בפ' בני העיר הלכה ה' ר"נ בר יעקב בעי הגע עצמך שחל חמשה עשר להיות בשבת. ויקראו זכור. א"ל כן אמר רב והימים האלה נזכרים ונעשים. שתהא

אזכרתן קודם לעשייתן. ולדברי הירושלמי דעושין סעודה בששה עשר הא הוי הזכרה קודם לעשייתן. ע"כ נראה לי דמשלוח מנות הוא בשבת. דהא שם בפ"ק הלכה ו' פריך ויעשו אותן בשבת. א"ל לעשות אותם ימי משתה ושמחה. את ששמחתו תלוי בב"ד. יצא זה ששמחתו תלוי' בידי שמים כלומר שסעודת שמחה זו אין לה היכר שהיא משום שמחת נס. כי אם משתה ושמחת שבת. כל זה טעם שלא לעשות משתה שמחה בשבת שצריך לעשות בחול כדי שתהא ניכר לכל שהוא משום תיקון מרדכי ואסתר זכר לנס. משא"כ משלוח מנות. דאין סדר לשלוח מנות איש לרעהו בשבת. א"כ מצוה זו ודאי נוהגת בשבת. וזהו ג"כ עשי' מקרי להכי שפיר אמר דלא הוי זכירה קודם עשייתן ע"כ אין לזוז מפסק ש"ע ולעשות סעודת פורים אחר שבת:

וסעודת ר"ח. פי' שהיו עושין כשהיו נסמכין לעיבור החודש. ר"ן. והטור א"ח סימן תי"ט פי' דסעודת ר"ח מצוה היא דאקרי מועד:

ה"ג אין צריכין לחזור ולעשותן בשני. ואהא קאמר גמרא כו' יקראו הפרשיות בשני אדרים דנתעברה השנה קודם אדר הראשון אז הוי אדר הראשון כמו שבט ושוין. וכן מגיה בס' תפארת שמואל:

ומוקמינן מתני' כרשב"ג. דאמר אפי' סדר פרשיות אי קרו בראשון קרי בשני:

הא להספד ותענית שניהם שוין. אבל בסדר פרשיות דלא שייכי בי"ד לא איירי מתני' וצריך לחזור ולעשותן בשני כרשב"ג וכ"ה בקיצור. ובטור ס"ס תרפ"ח טעות נפל בספרים כמ"ש הב"ח וד"מ וב"י. והא דכתב רבינו בתחלה הא לענין פרשיות שוין. לא כתב כן אלא לפרש השיטה ולאכוחי מינה דלאו בכל השנים מעוברות איירי. דאלת"ה הא דקאמר לענין ד' פרשיות זה וזה שוין איירי נמי בכל השנים וזה אין סברא דאדר ראשון הוי כמו שבט. וממילא נמי הא דקאמר הא לענין הספד ותענית זה וזה שוין פירושו נמי בכה"ג דנתעברה אח"כ. אבל בשאר שנים מעוברות אפי' בהספד ותענית מותר:

שתי מנות לאיש אחד. ואם שלח לרעהו והוא אינו רוצה לקבל או מוחל לו יצא. כ"כ רמ"א בהג"ה ס"ס תרצ"ה. וכתב עליו פ"ח תימה דזה מנין לו. ובד"מ לקח דין זה ממהר"י ברי"ן. והביא ראיה לדבריו ממס' נדרים דף ס"ג. האומר לחבירו קונם אם אין אתה בא ונוטל לבנך כור א' של חטין ושתי חביות של יין הרי זה יכול להפר נדרו שלא ע"פ חכם ויאמר לו כלום אמרת אלא מפני כבודי זהו כבודי וכתב הרשב"א הטעם דבקיום המעשה שייך למימר הריני כאילו התקבלתי שאפי' היה מקבל ממנו היה יכול להחזיר לו. א"כ מעכשיו יכול לומר לו הריני כאלו נתקבלתי והחזרתיך דאפוכי מטרתא ל"ל. וה"ט שייך גבי משלוח מנות נמי. ועי' שו"ת בית יעקב סי' קס"ד. תו פסק רמ"א שם

דאשה חייבת במתנות לאביונים ומשלוח מנות כאיש. והשיגו הפ"ח אין דין זה מחוור דאיש כתיב ולא אשה. ומניין לו זה וכתב הריק"ש ששום פוסק לא כתב כן. גם בזה יש לתלות באילן גדול מהר"י ברי"ן מטעם שחייבות בקריאת מגילה שאף הן היו באותו נס והא דכתב. איש רצונו איש לרעהו ולא אשה לאיש. אבל נראה בזמן שיש לה בעל בעלה הכל עושה בשבילה כמו דאמרינן בשמחת הרגל בעלה משמחה. אבל אלמנה ודאי מחויבת וכ"כ מ"א:

סעיף ח

מחייב לבסומי. פרש"י להשתכר ביין. ולולי פרש"י הייתי אומר מדלא קאמר מחייב למרוי'. דהתרגום של וישכר בתוך אהלה. הוא רוי וכמו שבקי' לרוי'. אבל הכוונה שמחויב להיטיב לב ע"י שתיית יין הרבה. עד דלא ידע. עד ולא עד בכלל דזהו הגיע לשכרותו של לוט. וכדאמר בהספינה אבסמו וגנו. פרש"י שהיו פניהם אדומים כמו שתויי יין. ודקאמר איבסום קם רבה ושחטי' לר"ז מאחר שהיה עני כדאמר במו"ק דף כ"ח בי רבה נהמא דשערי לאינשי ולא משתכח. ולא היה רגיל לשתות יין בכולי שתא ונתפתה ביין עד שהגיע לשיכרותו של לוט:

שאכלה בלילה לא יצא די חובתו. אבל מ"מ צריך ג"כ סעודה בלילה. כמ"ש ראבי"ה ועי' ב"ח ראי' לדבריו:

ה"ג תני רב יוסף. והוא לעיל (דף ה ע"ב):

ולכך נהגו להתענות בי"ג באדר. עי' לעיל סי' א'. ועי' מ"ש רבינו בתענית סי' כ"ד:

מאי דרוש. ולא ס"ל הך דשמואל דלעיל (דף ו') שנאמרה אסתר ברוח הקדש לקרות:

סעיף ט

ה"ג מ"ט כלהו בהדדי נפיק:

ה"ג לממתחי' בזקיפה כ"ה ברי"ף. וגי' ש"ס בזקיפה כי מורדא דלבר' כפי' יש מפרשים:

0הדרן עלך מגילה נקראת

סעיף י

קראה על פה. היינו כולה אבל השמיט הסופר תיבות או פסוקים וקרא ע"פ יצא כדאיתא לקמן סי' י'. ופ"ח סי' תרצ"א הביא בשם ס' זכרונות חק תוכות פסול. והקשה עליו לא גרע מקרא ע"פ איזה תיבות ע"ש ואישתמטי' מה שכתבו תוס' בשם רש"י בפ"ק דף ט' ד"ה בשלמא דגרע טפי כשכתב שלא כהוגן מאילו לא נכתב כלל:

ה"ג א"ר יצחק ואיתימא כ"ה גי' הרי"ף והגירסא בש"ס א"ר יוחנן ואמרי לה:

ה"ג ותניא גיפטית:

אע"ג דליכא מאן דפליג עלייהו. אין לומר הא דמשני תלמודא לעיל בפ"ק (דף ט') אלא ל"ק כאן בספרים כאן במגילה והא דתני בברייתא אינו מטמא ידים עד שיכתבו אשורית על הספר ובדיו איירי במגילה וע"כ כרשב"ג אתי' כמ"ש שם ד"ה כאן. ואי כרב ושמואל הא איכא יונית ור"פ ורב נחמן בר יצחק אמוראי בתראי שקלי בהאי תירוצא נמצא דאיכא מאן דפליג. דהא רב אשי דהוא אמורא בתרא דבתראי ולפי תירוצו איכא למימר כרב ושמואל וזהו שאמר ליכא מאן דפליג עלייהו:

ואפשר דס"ל דלאו אליבא דנפשייהו קאמרי אלא אליבא דרשב"ג. הקשה בס' פרי חדש א"ח סי' תר"ץ ס"ק ט' הא פריך ולימא הלכה כרשב"ג כו' משמע דאית להו דהלכה כרשב"ג וכבר הקדימו הל"מ בפ' שני דמגילה. ולי לק"מ דהא לפי מסקנא דמחלק בין מגילה לשאר ספרים קשה על רב ושמואל דאינהו אמרי לשון יוני לכל כשר הא ברייתא תיובתא דקתני יונית ליונים אין לכ"ע לא והיכי פליגי אברייתא. וליכא לשנויי דאינהו ס"ל כרשב"ג. מנא להו דרשב"ג סובר דאף במגילה לשון יוני כשר לכל אימא רשב"ג לא התיר יוני אלא בשאר ספרים אבל במגילה דכתיב ככתבם אינו כשר לכל אלא אשורית אלא ש"מ דלאו להלכתא קאמרי אלא מסתברא קאמרי דלרשב"ג לעז יוני לכל כשר אפי' במגילה. והא דקאמר לשון ואפשר. ר"ל משום דאפשר לומר פי' אחר בישוב הרב אלפס. כמ"ש הר"ן. כל זה לפי המסקנא אבל בתחלת הסוגיא דעדיין לא ידע לחלק בין מגילה לשאר ספרים. שפיר איכא למימר דאינהו דאמרי כרשב"ג ופליגי אברייתא. וע"ז פריך שפיר לימא הלכה כרשב"ג דהא קי"ל כרשב"ג כמו שפסק ר"י לעיל (דף ט':)

ולית הלכתא כרשב"ג בהא כצ"ל ר"ל במגילה. דהא בשאר ספרים קי"ל הלכתא כרשב"ג כמו שפסק ר' יוחנן לעיל (דף ט'.) אבל במגילה לא קי"ל כרשב"ג דסתם מתני' במס' ידים פ"ד דתני אינו מטמא ידים עד שיכתבו אשורית על העור ובדיו. וקי"ל הלכה כסתם משנה וקשה הא הלכתא כרשב"ג והאיכא יונית וע"כ צ"ל דהך מתני' איירי במגילה. אלא שרב ושמואל דאמרי מסברא דנפשייהו לרשב"ג יונית נמי כשר צ"ל דהם לא ס"ל הלכה כסתם אמנם לדידן דקי"ל כסתם משנה מ"ה לית הלכתא במגילה כרשב"ג. ועי' בר"ן בשם הרמב"ן בתי' הזה ממתני' דפרקין והר"ן דחה דבריו. אמנם הראיה שהבאתי הוא ראיה אלימתא כראי מוצק. ומה שהשיגו הר"ן אין השגה לדבריו ע"ש בר"ן. אך מ"מ צ"ע על מה שלא הביא הרי"ף ורבינו בפסקיהם דברי ר' יוחנן שפסק הלכה כרשב"ג בשאר ספרים. וי"ל דס"ל להרי"ף ורבינו כמ"ש הר"ן לפי שעכשיו לא הוכשר

לשון יוני אלא למכירין בו לפי שאין אנו בקיאין בלשון יוני הקודם שנשתבש כמ"ש הרמב"ם בהל' תפילין. אלא במימרא דרב ושמואל נתקשה בו רבינו. מאחר שהביא לשון ברייתא יונית ליונים. והברייתא קאי ללשון היוני הקודם. ומשמע דוקא יונית ליונים אין לכ"ע לא. והא רב ושמואל אמרי אותו לשון יוני כשר לכל. וליכא מאן דפליג עלייהו. א"כ הוי הברייתא דלא כהלכתא ולא ה"ל להרי"ף להביא רק רישא דהברייתא גיפטית לגיפטים עילמית לעילמים ומנייהו הוי יליף לכל אומה ולשון:

הדא אמרה מותר בעשיית מלאכה. כלומר דלא כדתני רב יוסף פ"ק דף ה' ובירושלמי פ"ק הל' א' וי"ט מכאן שאסורין במלאכה. אלא דמותר בעשיית מלאכה כדקאמר תלמודא שם דלבסוף כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ואילו י"ט לא כתיב. אמנם בירושלמי דחה דאיירי מתני' בכרכין שחל פורים שלהם בשבת ומקדימין וקורין בי"ד שאין המלאכה אסור אלא פורים בזמנה. ורבינו לא העתיקה משום דקים לן להלכה דמותר בעשיית מלאכה:

ה"ג כדאיתא בפ' שני דברכות. דף י"ד דמסיק שם דמותר להפסיק במגילה מפני היראה והכבוד. אבל לדברים אחרים אסור להפסיק:

ולא הדר חד מנהון. משמע דוקא בטעות שהענין והלשון אחת כגון יהודים ויהודיים אבל טעות אחר לא שא"כ לא קראה כולה ומשמע ודאי כל שחסר ממנה כלום בקריאתה פסול. ר"ן: @44ה"ג

ה"ג קרי חד ופרא חד:

ה"ג ומדלג השני וקורא פסוק שלישי וחוזר וקורא הפסוק השני שדלג: @44ה"ג

הא בכולה הא במקצתה. קשה דיוקים אהדדי. לכן נראה הא דקתני ברייתא השמיט אותיות או פסוקים במקצתה הא רובה פסול. ובמטושטש דוקא בכולה אבל רובה כשר. ובש"ע וכל הפוסקים פסקו אפי' במטושטש רובה פסול וצ"ע:

סעיף יא

כאמתה של תורה. פרש"י ס"ת וכן פסק רבינו בהל' ס"ת דבעי שרטוט ודלא כר"ת שמפ' בגיטין דקאי אמזוזה שהיא אמתה של תורה. אבל ס"ת לא בעי שרטוט:

ה"ג שלש אין כותבין בלא שרטוט במתנית' תני שלש כותבין ארבע אין כותבין בה"ג:

יודע היה שאינו עיקר. ועוד נראה דסמך אהא דאמר אביי בסוף פ' מצות חליצה דף ק"ז האי מאן דכתב גיטא דחליצתא לכתוב הכי ואקרינוהו מן לא עד לקחתה ומדלא כתב לא חפצתי לקחתה. ש"מ דשלשה אין כותבין בלא שרטוט. ומ"ש רבינו שם סי'

י"ט ז"ל הא דקאמר ואקרינוהו לדידי' מן לא עד לקחתה. לא ידענא למה דקי"ל שלשה כותבין צ"ל למה דפרש"י דקי"ל ע"ש בחידושי:

אבל הכותב אגרת שלומים כו' מותר לכתוב כמה תיבות. הקשה בב"ח סי' רפ"ד ס"ק ב'. תימה תיפוק ליה דאסור משום דאסור לכתוב אפי' אגרת שלומים פסוקים פסוקים דה"ל כמו מגילה להתלמד בה שלא שרי אלא חומש שלם ובאגרת שלומים ליכא הכא משום עת לעשות לה' או מלתא חדתא כדאמרי' בתמורה וע"ש תי' בדוחק גדול. ונעלם ממנו דברי ראב"ן בגיטין וז"ל אין כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה נ"ל דווקא מגילה שהיא פרשה אבל פסוק א' או ב' או ג' כותבין דהא בתלמוד כותבים פסוק או שנים גם בפיוטים גם באגדה של פסח. ועי' מ"א סי' רפ"ב וסי' תכ"ב. גם הוא לא ראה חלוקה זו. דבר נאה ומתקבל הוא:

ומיהו מביא שם כמה דברים. לפי מה שפי' מהרש"א שם בתוס'. קושיא מהירושלמי קאי בקושיא לפיר"ת וברמזים ובטור הביא דעת רבינו בלי חולק. ע"כ צ"ל דהוי מפרשי כפי' מהר"מ מלובלין. אבל באגודה פ"ק דגיטין משמע כפי' מהרש"א ע"ש:

ומכאן ואילך השיטה ראשונה הוי כמו שרטוט. ומיהו אם אין הסופר יכול לכתוב יפה בלא שרטוט צריך לשרטט על כל שטה ושטה משום זה אלי ואנוהו כך מסיק ר"ת בפ"ק דגיטין. ובהכי ניחא מה שהניח בס' ברכת הזבח שם בצ"ע על רבינו למה הוצרך מר זוטרא לשרטט. והלא קודם שהיה מגיע לואקרינוהו כו' כתבו כמה שיטות לפני' המוזכרים בפ' החולץ והעתיק רבינו ס"פ מצות חליצה:

לכתוב כל השיטה ביושר בלא שרטוט. ר"ל סתם בני אדם יכולין לכתוב שורה אחת שהיא שיטה עליונה בלי שרטוט כאילו משורטטת. א"כ יוכל לכתוב אח"כ אגרת אפי' כותב פסוקים בלי שרטוט. דהשורה ראשונה הוי כמו שרטוט ועי' י"ד סימן רפ"ז בט"ז ס"ק א':

ולא ראיתי לרבותי נוהגין כן. ועכשיו המנהג כרמב"ן:

סעיף יב

וכן מוכח בירושלמי. הוכחה זו איני מכיר למי שמעיין בירושלמי כמו שביאר הרמב"ן בהמלחמות. ונהפוך הוא דאיתא להדיא שם דלא כפי' רבינו בשיטת הבבלי. והילך לשון הירושלמי בפרקין הלכה ג'. בן עיר שעקר דירתו לילי חמשה עשר נתחייב כאן וכאן ובן כרך שעקר דירתו (בליל י"ד) נפטר מכאן ומכאן ע"כ. וצ"ל בליל ט"ו. דבליל י"ד נעשה פרוז כדאיתא במתני'. וכן הגירסא בהגהות אלפסי בשם ריא"ז ולפי' רבינו בן עיר שהלך

לכרך ועמד שם מקצת יום י"ד נכלל עם בני הכרך להתחייב בזמן קריאתו ואף אם יחזור לעירו יקרא ביום ט"ו. קשה וכי גרע מבן כרך שעקר דירתו בליל ט"ו נפטר מכאן ומכאן וזה בן עיר לא היה בכרך רק מקצת יום י"ד וחזר לביתו בליל ט"ו יתחייב לקרות ביום ט"ו. ע"כ נ"ל דטעות סופר הוא וכצ"ל זהו סברת רש"י וכן מוכח בירושלמי מיהו לישנא דש"ס משמע כו'. רצונו שנראה שתלמודא דידן חולק עם הירושלמי:

ועמד שם מקצת היום י"ד. לכאורה משמע שדווקא קאמר רבינו לפי פירושו שצריך להיות שם מקצת יום י"ד דהיינו אחר זמן קריאת המגילה לרוב עולם. שע"י זה נסתלק מעליו חובת קריאת אנשי מקומו ונכלל עם בני כרך אבל אם לא עמד שם רק כשהאיר השחר בזה לא נסתלק דעדיין יש זמן קריאה לרוב עולם. אמנם לישנא דרבא דייק דלא קפיד אלא אליל י"ד. וצ"ל הא דקאמר מקצת היום היינו עמוד השחר דעלות השחר ראוי לקריאת מגילה כדתנן בפרקין. וכ"ה בט"ז סי' תרפ"ח ס"ק ה' אלא מ"ש בסוף סעיף אפשר כשר קריאת המגילה של לילה עד הנץ החמה כמו בק"ש בסי' רל"ה. אינו דומה דהתם לגבי ק"ש הוי עוד למקצת ב"א זמן שכיבה. מה שאין שייך במגילה ולהדיא אמרי' בפ"ק דברכות דף ט' קודם הנץ החמה יממא הוי לשאר מצות:

ורב אלפס כתב. עי' בהמלחמות שלקח דבריו מהירושלמי:

סעיף יג

פירוש לכתחלה צריכה שתהא כתובה כולה אבל בדיעבד כו' יצא. וקשה דהא לעיל (דף י"ח) פריך ומי יצא והאמר רב תלבו כו'. ומאי פריך דרב חלבו לא בעי כתיבת כולה אלא לכתחלה ומתני' קתני יצא בדיעבד. ותי' הב"ח בסי' תר"ץ ס"ק ג'. דמרובה קא פריך דאפי' בדיעבד לא יצא כדכתב רבינו ע"ש. וכן תי' הכ"ג. והקשה מ"א בס"ק ה' אם מרובה קא פריך ומברייתא דלעיל אם השמיט פסוקין במקצתה כשר אבל רובה פסול א"כ ה"ל למפרך מברייתא ולא ה"ל לאתויי הא דרב חלבו ע"ש. ונראה דהכי פריך ומדרב חלבו דסבר דלכתחלה בעי שצריכה לכתוב כולה. נשמע מיניה דברובה בדיעבד לא יצא דגזרינן כולה אטו רובה חד דרגא. אבל אי רובה יצא בדיעבד למה גזרו רבנן כולי האי. ה"ל לגזור דבעינן רובה לכתחלה אטו כולה ולא לפסוע תרתי דרגא. א"נ דודאי קושיתו מברייתא. אך בלאו דרב חלבו ה"א המתני' דקתני היה כותבה. היינו מן בלילה ההוא כר"ש בן יוחאי. שאליביה החיוב קריאת המגילה מתחיל משם וא"כ איכא למימר דכבר כתובה המגילה עד שם. ורובה כבר היא כתובה להכי מייתי דרב חלבו הלכה שצריכה לקרות כולה וא"כ הא דקתני במתניתין היה כותבה שכתב לו מגילה לחיוב

קריאה מתחלה ועד סוף ושפיר פריך. הא אם לא כתבה רובה אפי' בדיעבד לא יצא. עוד י"ל דבלאו דרב חלבו. ה"א דהלכה כרשב"י. וא"כ יצא בקריאה דהא בכך כתובה רובה. מש"ה פריך מדרב חלבו דצריכה לקרות כולה:

הא אמרי' לעיל. סי' ב' דבמקצתה קתני דיצא אבל אם השמיט רובה אפילו בדיעבד לא יצא:

סעיף יד

והן חמשה וחוטי גידין. בש"ע חושש עוד לפי' הרמב"ם להצריך בכל תפירה ג' חוטי גידין ע"ש:

סעיף טו

אבל ביחיד יצא. אבל בחומשין שלנו הנדפסים או נכתבים דף על דף לא יצא דלא הוי כאגרת. ראב"ן:

סעיף טז

כדי שלא יקרע. ואפילו במגלה צריך לשייר בתחלת היריעה ובסופה. וא"כ מ"ש הרי"ף בסימן י"ד שנים בשני קצות היריעה לאו דווקא דהא צריך שיור משהו בראש היריעה ובסופו:

ה"ג הכל כשרין לקריאת מגילה. עי' בפ"ק סימן ו' מ"ש בזה:

ה"ג ר"י מכשיר בקטן מדהביא רבינו המשנה כצורתה משמע דפסק כת"ק. ובפ' שני דברכות סימן י"ד פסק כר' יהודה קרא ולא השמיע לאזנו יצא. וכבר האריך בזה הב"י וב"ח בסימן תרפ"ט: @44ה"ג

0הדרן עלך הקורא את המגילה למפרע

סעיף יז

ואפילו לסמוך אסור כדאיתא בירושלמי. ולי נראה להביא ראיה מש"ס דידן דהא קי"ל דסמיכה הוי כעמידה וכישיבה כמו שפסק בח"מ סי' י"ז. וא"כ מאי פריך התלמודא קראי אהדדי דכתיב ועמדתי וכתיב ואשב הל"ל דהי' בסמיכה אלא ש"מ מפני כבוד התורה צריך דווקא עמידה ולא סמיכה:

מנין שלא ישב הרב ע"ג מטה. וקשה דהא אמרי' בפרק השוכר את הפועלים (בבא מציעא דף פ"ד) דרשב"ג ור"י בן קרחה הוי יתבי אספסלי ורבי וראב"ש הוי יתבי קמייהו

אארעא. וי"ל כי היכי דמתרצין בגמרא רכות מעומד וקשות מיושב ה"נ כיון דבעי הרב לעיונא בה טובא אי יתיב אארעא כתלמידים לא הוו נחתו בהו שפיר הלכך יתבי אינהו אספסלי. רשב"א ור"ן. ובקשות ישב משה גם הקב"ה המלמדו אע"ג דגבי הקב"ה לא שייך לעיונא בה טובא והכל כרכות. מ"מ משום משה רבינו שצריך ללמוד קשות במיושב לכך למדו השם יתעלה ג"כ בישיבה. וקרא דכתיב ואתה פה עמוד עמדי קאי ארכותן. והך מימרא דר' אבהו איתא לאחר שמת ר"ג שירד חולי לעולם שהיו למדין מיושב. אבל עד שמת ר"ג היה הכל בעמידה הלומד והמלמד. וראיתי קושיא בחידושי רשב"א דהא בימי ר"ג הוי יתבי כדאמרי' בפ' השוכר את הפועלים (בבא מציעא דף פ"ד) והכא קאמר בשמעתין מימות משה עד ר"ג היו למדין תורה מעומד ע"ש. ותלמיד טועה כתב כן בשמו דהא מוכח התם דהוי רשב"ג אביו של רבי. ועוד דבסוף סוטה קתני משמת ר"ג הזקן בטלה כבוד התורה שהוא בן בנו של הלל. אבל בימי ר"ג חבירו של רבי יהושע כבר היו לומדים בישיבה. ובזה מיושב קושית הש"ך בי"ד סימן רמ"ו ס"ק י"א שהניח בצ"ע. ודברי הרמב"ם תמוהים שפסק שאין שואלין מעומד. דהא בימי ר"ג ור' יהושע לומדים מיושב וקתני עמד השואל. ש"מ דשואלין מעומד וצ"ע:

התקינו שיהיו מקרין את הכל. ע"כ דברי ר"ת שהשיג על רבינו משולם בפ' הקומץ רבה (מנחות דף ל') ד"ה שמונה פסוקים:

ועשרה מתרגמין. והא דאמרי' לעיל (דף ג') ביקש לגלות תרגום של כתובים כו'. י"ל יונתן לא תרגם אכתובים. אבל תרגום יש מן התנאים. תוס':

הרב את ריבנו. כ"ה גי' רב עמרם ומרדכי. ורמב"ם וסמ"ג האל הרב:

לתרוייהו. אע"ג דאין חותמין בשתים. הני שתים שייכי אהדדי דאין תשועה שלימה כי אם כשיש בוקר וגאולה לצדיקים ולילה לרשעים:

סעיף יח

משום דסליק ענינא. וגי' הירושלמי שלפנינו שאני הכא שהוא סדורא של יום. והיא היא:

רב יוסף אמר כנגד עשרת הדברות ובש"ס איתא ר' לוי אמר כנגד עשרה הלולים שאמר דוד. ומרי"ף ורבינו נראה שלא היה בגרסתם. וכן נראה שאין שייכות הלולים לקריאת התורה. ואגב שטפיה דאמר התם בר"ה דף ל"ב שתקנו עשרה מלכיות כנגד י' הללויה שכתוב בהון בתקע שופר כתבוה הכא. והני תלתא מ"ד במלכיות חד אמר כנגד הלולים וחד אמר כנגד עשרה מאמרות וחד אמר כנגד עשרת הדברות לא פליגי וכל א'

נותן טעם בפני עצמו. דמ"ד כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם והכל כאשר לכל בכן לו יאתה המלוכה ואומרים כנגדו עשרה מלכיות. וזכרונות לזכור לנו זכות מעמד הר סיני שהחזיר על כל האומות ולא רצו לקבלו עד שאני חבצלת השרון כפפתי את אזני לשמוע קול מורי לכן אלה תזכור לנו ותקנו כנגדו עשרה זכרונות. ולעומת שופרות תקנו נגד י' הללויה דכתיב בהו הללויה בתקע שופר. וכמו כן הכא קאמרי האמוראי תלתא טעמי שתקן עזרא לקרות עשרה פסוקים בשבת במנחה ויום ב' וה'. עשרה בטלנין ועשרה מאמרות לא שייך במנחה בשבת דכולן בטלין ממלאכתן גם העשרה מאמרות בחול היו. ע"כ צ"ל הך טעמא כנגד עשרת הדברות שהיה בשבת כדאמרינן דכ"ע ס"ל בשבת ניתנה תורה. נמצא דהנך תרי טעמי שייכי בקריאת חול וטעם נגד עשרת הדברים נותן טעם למנחה בשבת:

ה"ג רבי יוחנן אמר כנגד:

ובפ' האזינו קורין בסימן הזי"ו ל"ך. כך אמרינן בר"ה דף ל"א אמר רב כדרך שחולקין בבה"מ כך חולקין בבית הכנסת:

ובשבת קורא הרביעי מן וירא. מלשון הרי"ף משמע דבחול קורין הז"י ובשבת מוסיפין ול"ך. אבל במרדכי איתא דבשבת במנחה וב' וה' אין מדקדקין בסימן זה וכ"פ רמ"א סימן תכ"ח וכן הוא המנהג:

והחמישי קורא מן לו חכמו עד כי אשא אל שמים. כך פסק הרי"ף ורמב"ם ורבינו והטור וכ"פ בש"ע סימן תכ"ח וע"ש מנהג אחר לפירש"י ומס' סופרים:

ה"ג ולא יקראו אותן לשנים. פי' זה ד' פסוקים וזה ד' פסוקים:

סעיף יט

ה"ג אין תימר ממקום שפסק הראשונים נתברכו לפניהם ולא נתברכו לאחריהם והאחרונים נתברכו לאחריהם ולא נתברכו לפניהם וכתיב תורת ה' תמימה שתהא:

שתהא כולה תמימה. כלומר כל ג' פסוקים שקורין כל א' מז' גברי המה נקראים תורת ה' וצריך להיות תמימה ברכה בפתיחתה ובחתימתה וא"ת בזמן המשנה שלא היה מברך אלא הפותח והחותם הא לא הוי תמימה תירץ הב"ח ומ"א בסי' ק"מ שהאחרים היו מתכוונין לצאת בברכת הראשון ומתכוונים לצאת בברכת החותם משא"כ עכשיו שאין מתכוונים לצאת בברכת חבירו. לכן כל א' צריך לברך על קריאתו תחלה וסוף. והר"ן תי' דקודם התקנה הוו כולם כחד גברא. ר"ל מ"ה הוי תורת ה' תמימה. משא"כ

עתה מפני נכנסין ויוצאין תקינו שכל א' מברך בפני עצמו. א"כ א"א ששני ב"א זה יברך על תחלת הקריאה וזה יברך לאחריה דלאו תורת ה' תמימה:

ה"ג ראשון מברך ברכה ראשונה שאם היה מתחיל ממקום שפסק אינו מברך. כי אם הוא יברך נמצא שהראשון שנשתתק נחשב בפני עצמו ועולה למנין ז' גברי א"כ הפסוקים שקראו בראשון נתברכו לפניהם ולא לאחריהם ולא הוי תמימות:

כי הוא גומר קריאת הראשון כו'. כלומר ע"כ צ"ל שאינו מברך והוא והראשון אינם עולים אלא למנין חד גברא כי הראשון התחיל במצות הקריאה והאחרון גומר. ע"ז אמר הירושלמי דבקריאת התורה אינו שייך בגומר. כי אדם אחד צריך לברך בפתיחה ובחתימה ואז הוי תמימה. ואין להקשות הא ע"כ השני צריך לברך בתחלה דהא בתר דתקינו רבנן איירי משום גזירת הנכנסין. י"ל דכל כהאי מלתא קלא אית ליה ולא שייך גזירת הנכנסין וכ"כ ב"י בשם המרדכי סברא זו. כל זה ניחא לפי' הר"ן אבל לפי' הב"ח ומ"א קשה מ"מ האידנא אף דלא שייך בכה"ג גזירת הנכנסין. מ"מ לא כוון האחרון לצאת ידי ברכה ראשונה ע"י הראשון וצריך לברך ברכה ראשונה. וליכא למימר דאף בתר דתקינו רבנן מ"מ כל הני שבעה קרואים כוונתם להוציא הצבור בברכה ובקריאה שלהם כמו קודם התקנה שהיו מוציאין הצבור הראשון והאחרון. וכן צ"ל סברא זו בסוף דברי רבינו יואל שהביא ב"י ע"ש. דא"כ גם שהשני גומר הוי תמימות כמו קודם התקנה וצ"ע:

ה"ג ברי"ף פחות משלשה פסוקים ליקרו תרי ארבעה ארבעה. וביום השבת תרי ובראשי חדשיכם חמשה היכי לעביד ליקרו תרי מהא וחד מהנך אין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים ליקרו תרי מהא ותלתא מהך אין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקים ופשטי' עכ"ל הרי"ף ליקרו תרי מהא וחד מהנך אין מתחילין. מהא הוכיח בעל ת"ה סי' כ"ח דבפרשה שאינה רק ב' פסוקים מותר לשייר בתחלה ולהפסיק שם. דאי אין רשאי להפסיק והוי בכלל אין מתחילין בפ' פחות משלשה פסוקים אפילו אי א' מהנך קורא שלשה מ"מ אין מתחילין בפ' וביום השבת שהיא פ' של שני פסוקים ע"ש. והקשה מ"א סימן קל"ח ס"ק ב' דמדברי תוספות ד"ה אין מתחילין משמע דווקא ביום השבת שרי דהוי דבר ידוע לעולם. וא"כ אין ראיה מכאן לשאר פרשיות לסיים שם. ונראה דלק"מ דלא ס"ל הך סברא ידוע כמו שהקשה מ"א גופיה דא"כ ה"ל לתקן שישיירו בר"ח ב' פסוקים סמוך לפרשה והוי ידוע לעולם. אלא תי' תוס' שני וגם יש להם לתשוב וכו'. וכ"ת דהא צריכין לומר הסברא שהרי ידועות לעולם. דאלת"ה קשה מפ' ויחל ומוהקרבתם. י"ל דלדידן ל"ק דבפ' ויחל הם ד' פסוקים אחר הפרשה והקרבתם שלשה פסוקים וכמ"ש מהרי"ל ומהרש"א:

דולג חוזר השני וקורא פסוק אחד מן השלשה פסוקים שקרא הראשון. והקשה הרמב"ן דהא עדיין יש חשש הנכנסין בשמעם שמתחיל השני שני פסוקים אחר הפרשה ויאמרו שהראשון לא קרא אלא שני פסוקים וצ"ל דלא חיישינן לנכנסין א"כ לא נדלוג ויקראו ב' ראשונים ארבעה ארבעה והשלישי ביום השבת ותרי מובראשי חדשיכם ומה תאמר דהנכנסים יאמרו שהשלישי לא קרא אלא שני פסוקים מובראשי חדשיכם. הא לא חיישינן לנכנסין. עיין מה שתי' הר"ן ובשו"ת מהרי"ל סימן ק"ס. ומ"א סי' תכ"ג ס"ק ב' תי' דודאי גבי כהן ישאלו למה לא קרא יותר כיון שיש לו עוד ריוח ויאמרו להם אבל הכא לא ישאלו שיאמרו לא קרא יותר כדי שישאר לרביעי ג"פ ע"כ. ולכאורה דברים אלו אין להם שחר למאי צריך ג' לרביעי הא סגי בשני פסוקים. ואמרתי דכמו דאמרי' לעיל (דף כ"א) אחרון שקרא ארבע משובח. מ"ה הניח פסוק יותר לרביעי וכ"ת הא אמרינן נמי אמצעי שקרא ד' משובח. דבתרי אמצעים לא שייך לומר הך סברא דאמצעי משובח. וכ"מ ברש"י ד"ה והלכתא אלא דלפ"ז קשה על מנהגינו שהשלישי קורא שלשה וגם פ' וביום השבת. הלא היתרון לרביעי לקרות וביום השבת ובראשי חדשיכם:

נשארו שלשה פסוקים קורא אותן השלישי. וביום השבת ובראשי חדשיכם קורא הרביעי. דלא כמנהגינו שהשלישי קורא וביום השבת:

סעיף כ

וט"ב ותענית צבור קורין שלשה. בגמרא איבעי להו תענית צבור בכמה. הקשה ר"ת בס' הישר מה ספיקתו הא בהדיא תנן במס' תענית דף כ"ו יום ראשון בראשית ויהי רקיע וקי"ל בראשית בשנים ויהי רקיע באחד אלמא בתלתא קרי. ותי' בדוחק. רשב"א בחידושיו. ולי נראה דבש"ס איבעיא להו או דלמא הכא נמי איכא מוסף תפלה. פרש"י ברכה יתירא תפלת עננו. דהא לפי דברי רב אשי זה הכלל דמתני' מרבה תענית צבור וט"ב. ובט"ב ליתא מוסף כ"א תפלת עננו. איברא ממעמדות ליכא למפשט דה"א בתענית קורין ד' דאית בי' מוסף תפלה שמתפללין כ"ד ברכות. ונמצא שש ברכות מוסף תפלה משא"כ במעמדות לא מצינו שהתפללו כ"ד ברכות:

אמר רב חייא בר רב הונא. כ"ה גי' הרי"ף וגי' הש"ס הכא אמר רבי חייא בר אבין ועיין בפ' אין עומדין הגירסא כגי' הרי"ף:

סעיף כא

מפני כבוד התורה. שלא יהיה כבוד התורה וכבוד הנביא שוה. רש"י. ופי' הב"ח סימן רפ"ד ס"ק א' שאם לא היה קורא בתורה אלא בנביא ומברך על קריאתו כמו על התורה יהא כבוד התורה ונביא שוה. ע"כ צריך המפטיר לקרות בתורה תחלה ואח"כ בנביא דבמה שמקדים לקרות בתורה אנו רואים דגדולה היא התורה. וכן פי' הלבוש ולולי דבריהם נראה לפרש דבתורה קורין כ"א פסוקים לז' גברי וכן בנביא המפטיר לא יפחות מכ"א פסוקים כמו שהיו קורין בנביא בשעת הגזירה. ויהא כבוד התורה ונביא שוה. ולכן צריך המפטיר לקרות בתורה ג' פסוקים ואז הוי יתרון לתורה שקורין בה כ"ד פסוקים דהא פי' רבינו דבימי חכמי הגמרא לא היה המפטיר קורא מה שקרא אחרון אלא היה קורא ד"א:

טפי הוה ליה למימר כיון דאינו קורא כו'. ודאי הא לא קשי' דלא הוי לאתויי הא דעולא. דאפי' לא הוי קורא אלא בדילוג כמנהגינו. מ"מ הוי קשה למה קורא המפטיר בתורה אם לא עולה. כמו דאמר הך מ"ד דאמר עולה דהא קרי. אלא דה"ל לשנויי כיון דאינו קורא אלא מה שקרא האחרון למניינא לא סליק:

ובימי חכמי הגמרא לא נהגו כן. דלא כהרב בעל מ"מ בפ"ק דברכות סי' ה' שרוצה לפרש במה שכתב רבינו שם לפי שבימיהם הראשונים וכו' שהיה בזמן הגמרא. וע"ק דא"כ ה"ל לש"ס שם להקשות נמי מי"ח פסוקים ליראו עינינו ולשנויי דכתפלה אריכתא דמי:

להודיע שתפלת ערבית רשות. שיאמרו קדיש אחר הזכרת י"ח פסוקים כמו אחר תפלת י"ח להורות שנשלם הסדר התפלה ואין צריכין להתפלל עוד שמונה עשרה:

ולאפוקי מדר' יוחנן. וקשה דהא בפ"ק דברכות סימן ח' כתב רבינו דרבי יוחנן נמי סבר תפלת ערבית רשות ע"ש. וא"כ לאו לאפוקי ר' יוחנן הוי. כך הקשה בספר תפארת שמואל. הוא סבר דהא דקאמר לאפוקי מדר"י מוסב אדלעיל דס"ל תפלת ערבית רשות. וליתא דה"ק רבינו מתרי טעמי תקנו קדיש וי"ח פסוקים. קדיש להודיע שתפלת ערבית רשות. וי"ח פסוקים כדי שלא יהיו צריכין להתפלל עוד שמונה עשרה. לאפוקי דרבי יוחנן דס"ל תפלת ערבית רשות ומ"מ צריך לסמוך גאולה לתפלה. כי אין צריכין לסמוך. ואם תקשה לך למה באמת תקנו כך הא לא מצינו מי שפליג אדר"י דהא הברייתא מסייע לי'. ביאר רבינו שם בברכות. ומנהג זה נהגו אותו ההמון לפי שבימיהם הראשונים היו בתי כנסיות שלהם בשדות והיו יראים להתעכב שם עד אחר תפלת ערבית ותקנו לומר

פסוקים אלו שיש בהן י"ח אזכרות כנגד שמונה עשרה ברכות של י"ח ותקנו אח"כ ברכת יראו עינינו וקדיש. והשתא נמי שמתפללין ערבית בבית לא נתבטל המנהג הראשון:

היה המפטיר צריך לכפול לפי וכו'. שיעור דבריו כך הוא דליכא למימר שהשביעי יהיה מפטיר ויאמר קדיש אחר השביעי קודם קריאת הפטרה כיון דס"ת שניה היא חובת היום. א"כ אין משנין הסדר מכל השנה שהמפטיר אין מן השבעה גברי ומפרש ואזיל דבכל השנה א"א לעשות כ"א שהמפטיר צריך לכפול לפי שלא יאמרו קדיש עד אחר גמר הפרשה ואחר שגמרו הפרשה אומר קדיש להורות דאין המפטיר עולה למנין ז' והמפטיר קורא מה שקרא השביעי. ועדיף טפי שהמפטיר קורא בס"ת שניה אף שחובת היום הוא. חדא דאין משנין מכל סדר השנה שאומרים קדיש בין שביעי למפטיר. ועוד שכל מה שנוכל לעשות כמו שהיה המנהג בימי חכמי הגמרא שהמפטיר היה קורא פסוקים אחרים מה שלא קראו לפניה כך סברת ר"ת:

וכן הנהיגו. לכאורה דברי רבינו תמוהים. דהא לפי מה שמבואר בתוס' מנהג רבינו אליהו היפך מר"ת דס"ל דבס"ת שניה קרא שביעי ואומרים קדיש והמפטיר כופל וקורא מה שקרא שביעי. וצ"ל דע"ז קאמר וכן הנהיג ר"א ור"מ שהשביעי לא היה מפטיר וכן על אופן זה מביא ראיה מרב עמרם:

שיקרא חובת היום. אע"ג דקי"ל דקטן עולה למנין שבעה. היינו להשלים אבל כולם קטנים לא. ואם קטן המפטיר יקרא בחובת היום הוי חובת היום בקטנים לכן עדיף טפי אף שיש ב' ס"ת לשנות מן מנהג הגמרא. שלא יקרא המפטיר פסוקים מה שלא קרא השביעי. אלא השביעי קורא בס"ת שניה ואומרים קדיש והמפטיר חוזר וקורא מה שקרא השביעי כך סברת רבינו אליהו:

והלכתא המפטיר עולה. דברי רי"ף המה עד וכן הלכה:

ולכך אנו נוהגין בתענית במנחה ובט"ב. הקשה מהרש"א וצ"ע למאי דמדמה המפטיר דעולה בג' לעולה בשבעה אמאי לא מותבינן הכא למ"ד דאינו עולה מהך ברייתא דמייתי בשמעתין לעיל דקתני חל להיות בב' וה' קורין שלשה ומפטיר אחד רבי יוסי סבר דלעולם קורין שלשה ומפטיר אחד דלכ"ע המפטיר עולה למנין ג' ע"כ. ולק"מ דהך ברייתא קתני לענין ט"ב. וה"א שאני ט"ב דקילא דהא ת"ק מקיל בג' וד' א' קורא וא' מפטיר ובכל קריאת התורה לא מצינו פחות מג'. ה"נ מקילינן לכ"ע דבט"ב עולה המפטיר למנין ג' אע"ג דבעלמא אינו עולה:

ודבר זה תלוי במה שנהגו להפסיק דבמקום שא"א קדיש בין שביעי למפטיר. אזי המפטיר עולה כמנהג הגמרא:

סעיף כב

אלא עשרה פסוקים שפיר דמי. משום טורח הצבור. רש"י. והר"ן פי' משום דבהדי תרגום הוי עשרים פסוקים. ופסוק אחרון שכופל בתורה הוי עשרים ואחד:

ה"ג חמין רבנן דנפקי לתעניתא וקראיי ולא מתרגמין:

ה"ג אע"ג דאת אמר אין:

ה"ג משה התקין לישראל:

ה"ג עזרא התקין לישראל שיהו קורין בתורה:

סעיף כג

אין פורסין על שמע כו' בפחות מעשרה. וא"ת בפ"ק דף ה' בין לרב ובין לרב אסי מגילה שלא בזמנה קורין בעשרה ולמה לא מנה במתני' קריאת המגילה שלא בזמנה. י"ל דלא תני אלא במה שנוהג בכל ישראל. אבל קשה להרי"ף בפ"ק סי' ו' דלרב אפילו בזמנה צריך לקרות בעשרה דוקא. א"כ ה"ל למחשב קריאת המגילה. וקושיא זו הקשה בעל המאור. ותי' הרמב"ן דכל הני דמתני' חובת הצבור ואין עושין אותו אא"כ בעשרה או רובם מחוייבים בדבר. אבל במגילה לא בעינן עשרה אלא משום פרסומי ניסא. הלכך אפילו בשביל יחיד קורא אותה בעשרה. אע"פ שיצאו הם כיון שהיחיד לא יצא. ויש לדקדק עליו הא פריסת שמע נמי בשביל יחיד אפילו תשעה שמעו כדקתני במס' סופרים כמ"ש רבינו בסמוך. י"ל דהרי"ף מוקי לה הך דמס' סופרים בדיעבד אבל לכתחלה בעינן רוב שמחוייבים בדבר כסברא ר"ת. ורבינו דס"ל דפורסין אפילו בשביל יחיד בלא"ה לק"מ קושית המאור דכתב לעיל בפ"ק. דהך מ"ד דאמר בעשרה בזמנה כפי' רש"י שאינו אלא למצוה. מכאן תשובה למ"ש מהרי"ל בהלכות ערובי חצרות שאין מערבין לבוא להתפלל בעשרה דלא אשכחן שהצריכו חכמים להתפלל בעשרה. דהא ממתניתיו דהכא מוכח שחובת צבור הוא:

וברכה ראשונה של יוצר כי לשון פורסין חצי דבר כך פרש"י. מקשין לפי מה שפסק רבינו סוף סימן זה דקדושה שביוצר יחיד אומר דלא כרמב"ם א"כ למאי צריך עשרה בני אדם לברכת יוצר. וי"ל כיון דהפורס אומר ברכו אם לא יברכו ברכה נראה ככופרים. סברא זו בב"י בשם ר"י אבוהב. אך רמ"א בסי' ס"ט סובר דבמה שעונין ברוך ה' המבורך סגי בזה דלא נראה ככופרים. וראי' דסגי בהכי מברכת התורה שהעולה אומר ברכו והעם עונין אחריו מה שעונין אחר ברכו. אמנם רבינו לא יאות בזה דמה שעונין ברוך ה' המבורך. אינו אלא עניה על הזכרת השם כענין הא דתנן ביומא הן

עונין אחריו בשכמל"ו כן מצאתי בתי"ט. אבל מה שאומר ברכו היינו שיברכו ברכה בשם ומלכות. ובתורה העולה אומר ברכו במה שהעם יכוונו לצאת בברכה שמברך על התורה ועונין אמן יוצאים בזה דשומע כעונה. ובאמת בברכת יוצר אור עם היות שהעשרה אין אומרים כלום. אך כוונו לבם על הברכה שבירך הפורס ועונין אמן לא נראו ככופרים דשומע כעונה. ולפ"ז מנהג ישראל שפורסין לומר קדיש וברכו קודם שמנה עשרה. לא צריכין לומר ברכת יוצר. דהא הש"ץ מתפלל אותיום ברכת שמונה עשרה. אמנם מנהגינו שפורסין ואומרים קדיש וברכו עבור יחיד וא"א ברכת יוצר הלא נראו ככופרים וצ"ל דמנהגינו הוא ע"פ סברת רבינו יונה שכתב בפרק מי שמתו דף ט"ו באלפסי עם המאור. דלא היו אומרים ברכת יוצר משום נראה ככופרים. דסגי בעניית ברוך ה' המבורך אלא להוציא אינם בקיאים ע"ש. אבל עכשיו הכל בקיאין. לכן א"צ הפורס לומר ברכת יוצר כמ"ש רמ"א בסי' ס"ט ע"ש ומה שנזכר בכל הסימן הזה קדיש וברכו אינו קדיש וברכו לחודיה. כ"א שצריך לומר ברכות יוצר ג"כ וסומך על פרש"י שכתב בתחלה בפי' המתני':

ה"ג אא"כ יש שם חמשה. כ"ה גי' תוס' והר"ן והיינו טעמא משום דליכא אלא חמשה תיבות עד ברכו:

כתבו בשמו. בשם רש"י:

ואפילו קרא הוא שמע. ב"י הביא בשם ר"י אבוהב שיש ליזהר שלא יאמר ברכו אם לא יהיה שם אפילו יחיד שרוצה לברך על שמע שאל"כ יהיה נראה ח"ו ששש"ץ אומר להם ברכו ואין בהם גם אחד שיברך עכ"ל והקשה בד"מ וז"ל וצ"ע דלפ"ז יהיה זה שלא שמע עדיין אסור לפרוס דהא אין א' מן הנשארים מחויב לברך על שמע שיוכל לומר אליו ברכו. ולא משמע כן מדברי תלמידי רש"י שכתבו ואפילו אותו שכבר שמע כו' משמע כ"ש אותו שלא שמע שיוכל לפרוש ע"כ וסכין מהירות פליטתו דה"ק תלמידי רש"י שאפי' בשביל אחד פורסין על שמע לא מבעי' אם הפורס ג"כ לא שמע דהא מחויב בדבר ויכול להוציא את היחיד. אלא אפילו קרא שמע יוכל לפרוס בשביל היחיד שלא שמע. אבל אי קשיא הא קשיא על מהר"י אבוהב מהא דמס' סופרים ובמקום שיש תשעה או עשרה ששמעו בין ברכו וכו' עומד א' שלא שמע כו' ויצא ידי חובתו. נשמע מזה אף שאין א' מהם שרוצה לברך. ע"כ צריכין לתי' מ"א שתי' בסימן ס"ט ס"ק א'. דודאי השומעים מברכים ברכת יוצר לסברתו אף שכבר שמעו והר"י אבוהב אומר שלא יפרוס על שמע אם דעתם לצאת כולם תיכף אחר קדיש וברכו. וצריך ביאור מה מהני לעיכובא

אחד מהן שנותר. מ"מ נראו ככופרים דהא אומר ברכו לשון רבים וצ"ל דמטבע הברכות כך הוא והפורס אומר שיברכו כולם או א' מהם ודוחק:

עמד אחד שלא שמע. אין להקשות על תלמידי רש"י אמאי לא תני רבותא יותר שעמד אחד שכבר שמע ויש בתשעה אחד שלא שמע י"ל דאתא לאשמועינן רבותא איפכא דה"א שלא יאמרו ברכו אם לא שיהיה שם אחד שרוצה לברך. משום דנראה ככופרים אם לא יאמרו ברכת יוצר קמ"ל דיצא דסובר מ"ס שגם המה עם שכבר ברכו צריכין לענות אחריו ברכת יוצר:

וההיא רבותינו פליגי את"ק. דאם לא פליגי ות"ק סובר נמי דלכתחלה צריך ששה. א"כ הך מס' סופרים דתני דלכתחלה אפילו אחד מהם שלא שמע אמאן תרמי' אלא ש"מ דת"ק סובר דלכתחלה אפילו בשביל יחיד:

וסברא גדולה היא דלמה לא יצטרפו. הרי הוא מקדש השם בעשרה והמה יברכו ברכת יוצר פי' ודאי לכתחלה צריך להדר אחר ששה רוב עשרה שלא ברכו כמו שפסק בש"ע. אך אם אין מצוים פשיטא שלכתחלה יפרוס אפילו בשביל אחד ודלא כר"ת שלא רצה לפרוס כיון ששמעו כולם:

ה"ג ל"ל דתני אין עוברין לפני התיבה בפחות מעשרה לכן צריכי כהדא דתני אין פורסין כו' ואם התחילו בעשרה והלכו מקצתן גומר ואין עוברין לפני התיבה בפחות מעשרה ואם התחילו כו' גומר ואין נושאין. לכן צריכי. פירוש דקמ"ל אף שהתחילו ברכת יוצר בעשרה והלכו להן מקצתן שגומר וה"א דתפלת שמונה עשרה ג"כ גמר הוי קמ"ל המתניתין דאפילו הכי אין יורדין לפני התיבה דזה הוי סדר אחר. ואם התחילו בעשרה והלכו להן גומר. ראיתי קושיא שהקשו תלמידי ר' יונה בפרק מי שמתו דף ט"ו. להנך שפסקו שקדושה שביוצר יחיד אומרה מאי האי דקתני גומר אך למותר דפשיטא דאפי' לכתחלה מותר ביחיד. ולכאורה אין הבנה לקושיא זו. אימא ה"ק אם התחיל לומר קדיש או ברכו בעשרה גומר אותו קדיש או ברכו וכן כתב הרמב"ם ופסק כן בש"ע. וי"ל דאי קאי אקדיש וברכו. מה קמ"ל מתניתין יתירא להורות דאין רשאי לגמור לירד לפני התיבה. פשיטא דתפלת י"ח סדר אחר הוא ומשנה שאינה צריכה אלא ודאי הא דקתני אם התחילו ר"ל ברכת יוצר והלכו מקצתן ה"א דסדר ברכות וק"ש הוי התחלה לתפלת י"ח דשייכי אהדדי שצריך לסמוך גאולה לתפלה וה"א דתפלת י"ח הוי גמר קמ"ל דאין יורדין לפני התיבה על התחלה זו. וכדין שפיר מקשין מה שייך גומר אם קדושת יוצר אומרים ביחיד ותי' על פי דרכו. אך בשיטת רבינו הקושיא במקומה עומדת. וצ"ל דרבינו סובר הא דקתני גומר לדיוקא הא תפלת י"ח לא מקרי גמר אלא אין יורדין:

ה"ג מתוך העדה ואתיא עדה עדה דכתיב התם עד מתי לעדה הרעה הזאת מה להלן:

סעיף כד

ב"ק דכתובות דף ח'. ועיין בתוס' ד"ה כי תניא שכתבו ברכת אבלים בברכת המזון צריך עשרה ע"ש:

סעיף כה

ואע"פ שהיו מרוחקין זה מזה. יותר מאחרי מות ואך בעשור אם הוא בכדי שלא יפסיק המתורגמן וזה שכתב כגון אחרי ואך בעשור מוסב למעלה בענין א' מדלגין כגון כו':

ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחלתו. אין לפרש מסוף תרי עשר לתחלתו דא"כ אפילו מתחלתו לסופו נמי לא דהיינו בכדי שיפסיק התורגמן. אלא מסוף הספר לצד תחלתו כלל כלל לא. תוס' יומא דף ע'. ואשתמיטתיה להכסף משנה דברי תוס' אלו. עיין מ"א סימן קמ"ד ס"ק ד':

אין גוללין ס"ת בצבור מפני כבוד הצבור. ומתמיהים על מנהג שלנו במקום שיש שם ס"ת אחת וי"ט ושבת שיש בו קריאת מוספים חובת היום שגוללין בצבור מפרשה לפרשה. ומה שתי' מ"א סי' קמ"ד ס"ק ו' דכבוד הצבור דקאמר תלמודא אינו אלא כבוד צבור כל ישראל שהיו בעזרה בשעת קריאת כ"ג ע"ש. וקשה לדבריו מה שהביא הרי"ף ורבינו הא שקלי וטריא דבא לו הוי הלכתא למשיחא והתי' הישר מה שהביא הגהות מרדכי בפ"ק דגיטין דהוי דבר שאי אפשר והיינו טעמא דבקריאת ס"ת בזמן התלמוד שהעולה קורא בעצמו א"כ פשיטא דהוי דבר שאי אפשר לקרות בע"פ. כי מי יודע מי שיעלה למפטיר. ועכשיו שישראל מפוזרין ונפרדים זעיר שם זעיר שם. מי יעמוד להם בכל כפר וכפר חזנים לומדים שיכלו לומר פרשה ע"פ. לכן אנן סהדי שמחלו הצבור על כבודם לקיים קריאת המועדים בזמנם. דישראל אדוקים במצות. ותו מה שכתב מ"א שם על הב"ח ס"ק א' שטעה בין אך בעשור לבעשור לחדש. חלילה. אך חסר שם בב"ח ס"ק א' תיבה אחת וצ"ל מיהו מה שמדלגין כשיעור מאחרי אך בעשור ע"ש:

סעיף כו

והלא אין קורין בתורה פחות מעשרה. וא"ת והא קי"ל אם התחילו בעשרה והלכו מקצתן גומר כמו שכתב רבינו בסימן כ"ג. וא"כ איכא למימר דהכא נמי איירי שיצאו תשעה. וי"ל ע"פ מ"ש הר"ן דבעינן שישתיירו רובן:

סעיף כז

קטן מתרגם ע"י גדול. פירוש קטן במעלה הוא יהיה מתורגם לקורא שהוא גדול במעלה. אבל לא בהיפוך שאין כבוד צבור. והא דפ"ק דיומא דף כ'. שהיה רב מתורגמן לרבי שילא. וצ"ל בשעת דרשה שאני א"נ לא הכירו שהוא רב:

ואהרן אחיך יהיה נביאך. פי' מתורגמן. נמצא הקורא הוי משה. ואהרן קטן במעלה לגבי משה שהיה הקורא:

שאין אדם מבזבז לו. לשון שררה עיין ערוך ערך בז:

עד שיקרא. מפני מראית עין שלא יראה כאילו אין כאן ש"ץ. ר"ן:

כיצד היו זקנים יושבים. עכשיו שקונין המקומות בבה"כ נשתנה הסדר לפעמים העליונים למטה והתחתונים למעלה כי כל המרבה לספר הוא משובח. לבוש:

וכשמניחים את התיבה. פי' כשמוצאים את התיבה בתעניות ומניחים אותה ברחוב הזקנים ג"כ סביב התיבה פניהם אל העם:

סעיף כח

אבל אנו שמשתחוים. כ"כ תוס' בפ"ק דברכות דף ו' ד"ה אחורי:

סעיף כט

אין הצבור רשאין. הא יחיד מותר לצאת. דהא ר' אבהו נפק בין גברא לגברא:

בתי כנסיות שלהן היו בשדות. משמע לדידן שמצניעין הס"ת תמיד בבית הכנסת ליכא זילותא לצאת קודם שתנטל הס"ת:

הא דאיכא פתחא אחרינא. פרש"י איכא פתחא אחרינא משנטל ס"ת לצאת דרך פתחו הרוצה לצאת בפתח אחר יוצא ואפילו לא יצא ס"ת. ליכא פתחא אחרינא נכון שיצא ס"ת תחלה ולא יצא האדם בפתח לפני ס"ת:

סעיף ל

אבל כ"ע לא. ובברכות פ"ק סי' ח' ורב אלפס פירש דווקא רב ששת שתורתו אומנתו. אבל להורות לאדם ששואל לפי שעה ולפרש דבר איסור לא ע"כ. ועיין שם במעדני מלך ולפירושו מה שסיים אבל להורות כו' אך למותר ולא הל"ל אלא אבל אדם אחר לא. לכן נראה לי לפרש דווקא מי שתורתו אומנתו שראוי לומר אינהו בדידהו בתורה שבכתב ואנן בדידן בתורה שבע"פ אבל מי שמתחיל לשמוע קריאת התורה מש"ץ א"כ עוסק נמי

בדידהו אז אסור לו להפסיק הקריאה ולהשיב לאדם דבר הלכה או להורות לפי שעה אפילו למי שתורתו אומנתו וכן פי' הרב רבינו יונה:

סעיף לא

התם מיירי בקבע שמנוהו לכך. ובתוס' במכילתין ובחולין מוקי לה הך דשליח צבור במינוהו לכך. ואינו עובר לפני התיבה. היינו להתפלל בתענית ובמעמדות. ורבינו לא ניחא ליה בזה דלענין תענית כבר תנא לה בדיניהון. וצריך התנא מעלות אחרים אלא שליח צבור מפרש לה כפרש"י או כפירוש הרשב"א בחידושיו דחדא קתני להיות שליח צבור לירד לפני התיבה:

כדאמרינן בערכין פעם אחת. ליתא בערכין. והכי גירסת התוספות ורשב"א ור"ן כדאמרינן בערכין גבי שיר בין רגלי הלוים היו עומדין וצעירי הלוים היו נקראים. והוא שם דף י"ג. ואפשר ליישב גירסת רבינו ומייתי סייעתא מהא דאמרינן בערכין דף י"א מעשה בר' יהושע בר חנניה שהלך לסייע כו' ש"מ בפני עצמו אסור ולסייע מותר:

פירוש פוחח שלובש בגד קרוע. כן פי' הרי"ף ותוס'. דלא כפרש"י שכרעיו נראין ערום ויחף מתרגם ערטלאי ופחח. ורי"ף היה לו תרגום אחר פחח ויחף. ור"ן הקשה על פרש"י מהא דתנן האומר בסנדל איני עובר אף יחף לא יעבור. משמע הא אחר יחף יעבור. ולק"מ דיחף דקרא היינו שכרעיו עד בית הערוה נראין דהא ישעיה היה אות ומופת על כוש ומצרים שינהגו מלך אשור בשבי חשופי שת. אבל יחף דמתני' היינו שפרסות הרגלים לחוד המה מגולים בלי סנדלים. עוד ראיתי קושיא בס' עץ חיים מהא דבעי קטן פוחח מהו שיקרא בתורה פרש"י גדול פוחח הוא דאסור משום ולא יראה בך ערות דבר. ואי פוחח יחף מאי ערות דבר שייך ביה ובמה שכתבתי ניחא. ורש"י מביא ראיה ממס' סופרים פרק י"ד הל' ט"ו וז"ל פוחח הנראים כרעיו או בגדיו ערומים. ולהרי"ף צ"ל שהיה גרסתו כרעיו ובגדיו ערומין:

ה"ג ומתרגמין איזל ותיסר:

סעיף לב

ה"ג אם היה דש בעירו מותר תניא נמי הכי זבלגן לא ישא את כפיו ואם היה דש בעירו מותר א"ר יוחנן סומא באחת מעיניו לא ישא את כפיו:

בירושלמי הל' ח'. ויש שם שינוי בגירסא:

סעיף לה

ה"ג כתוב בספר הזהיר. והן הן דברי תוס' במנחות ק"ט:

ורש"י פי' בתשובה:

ה"ג מפרק בתרא:

ותו אמרי' אי מה משרת כו' לעמידה הקשתיו ולא לדבר אחר. מימרא זו לא מצאנו ועוד קשה וכי כעורה מימרא זו בתענית דף כ"ז דאמרינן התם אי מה משרת בעל מום לא אף כהן מברך בעל מום לא הא איתקש לנזיר. ש"מ דכהן בעל מום כשר. תו מה דקאמר לעמוד ולשרת לעמידה הקשתיו. אינו דנשיאת כפים בעמידה ילפינן מדכתיב לשרתו ולברך מה שירות בעמידה. בקיצור כל הענין הזה בו טעיות הרבה. ודבר קשה להגיה. כי כן לשון תוס' שם במנחות וטעות דמוכח הוא דבתענית כתב תוס' להדיא שם מכאן מוכח וכן צ"ל אף מברך בעל מום לא וכו' (והיינו ראיה מתענית) ומה ת"ל לשרתו ולברך לעמידה הקשתיו ולא לדבר אחר. בא וראה בסי' קכ"ח בט"ז ס"ק כ"ז שהקשה אמאי לא יהיה בעל מום פסול לנשיאת כפים וסוף דבריו ודבר חידוש הוא אשר לא מצאנו קושיא זו ופירוקא בשום מפרש קדמון ולא בתראי ע"כ וכ"כ סי' קל"ה. ושגה ברואה ש"ס ערוכה בתענית ותו' ודברי רבינו ורמז הובא בילקוט סוף פ' שופטים ע"ש וירושלמי מס' תענית פרק בתרא הלכה א':

לעמידה הקשתיו ולא לדבר אחר. עיין מ"ש רבינו סי' כ' בפרק יום הכפורים:

סעיף לו

כאדם האומר לחבירו. ופי' שלכל א' וא' מהציבור צריך לברך הכהן אותו כאדם האומר לחבירו. נמצא צריך לברך בקול רם כדי שישמעו כל הקהל. ובס' באר שבע בחנם הגיה כל הספרים:

סעיף לז

אלא חזן הכנסת הוא הקורא. ובפ' אין עומדין סי' י"ז ז"ל ובערוך פי' חזן ש"ץ וטעות הוא דחזן הוא המתעסק בצרכי בית הכנסת. וש"ץ הוא המוציא את הצבור ידי חובתם בתפלה. ראיתי בפ' אלו נאמרין בס' באר שבע שמתמי' הפלא ופלא על רבינו. כי ברמב"ם פי"ד מהלכות תפלה פי' דש"ץ היה קורא לכהנים וא"כ גם על הרמב"ם היה לרבינו להשיב עליו. גם בלחם חמודות פ"ה סי' נ"ד כתב ג"כ בשם הרמב"ם שש"ץ קורא אותם ואומר להם כהנים. ומי שמעיין יפה ברמב"ם אדרבא משמע שהקורא היה אחר ולא

הש"ץ ואסמוך על המעיין. תו הקשה דמצינו חזן שהוא ש"ץ דתני בתוספתא שהביא רבינו לעיל סי' כ"ז חזן העומד לקרות כו' וטעות הוא בידו כי הוא סבר מאחר שבזמנינו הש"ץ הוא הקורא בתורה. ואינו דבזמן התלמוד העולים היה קוראים בעצמם. אך חזן הוא המתעסק בצרכי בית הכנסת הוא היה קורא לשבעה גברי. וזהו פי' התוספתא חזן שמש העומד לקרוא מי ומי שיעלה לפרשיות ותדע דהא המחבר הזה מחלק בין סתם חזן לחזן הכנסת הוא המשמש ובתוספתא איתא להדיא חזן הכנסת והדברים ברורים:

אבל שליח צבור המפסיק עבירה הוא בידו. כל זה בימיהם מיד כשיסיימו ברכת הודאה לא היה אומר אלהינו ואלהי אבותינו אבל עכשיו שהורגלו לומר אלהינו כו' ברכנו בברכה עד כהנים ואומר כהנים בקול רם כדי לקרות ואומר עם קדושיך כאמור. אין זו כהפסקה. כ"כ תוס' בפ' אין עומדין (ברכות דף ל"ד) אפי' לפי' ר"ת. וכן נוהגין:

משום דברכת כהנים צורך תפלה הוא וכן כו'. לפי' שהיא היא התפלה שעוסק בה והכהנים מברכין עכשיו במקום שנתקן בתפלה ולפיכך צורך תפלה לענות אמן ולהקרות להם מלה במלה:

עד שיכלה הדבור. היינו מה שקורא כהנים:

ואין הכהנים מתחילים בברכה אחרת. היינו יברכך. ועי' ב"י מה שהקשה על הר"ן:

סעיף לח

ה"ג ר' יודא בר פזי כד הוה תשיש חזיק רישיה וקאים ליה:

ה"ג ר' אלעזר נפיק ליה לברא:

סעיף לט

ה"ג יש עבד שמברכין אותו ואינו מאזין:

כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו. היינו אם לא שב. דהא כהן שהמיר אם שב מסיק רבינו סי' ל"ה דעולה לדוכן. וכ"כ הטור לתשובת רש"י דמכשיר במומר אם שב ה"ה בהרג את הנפש וכ"כ רבינו גרשום ומביא ראיה מהירושלמי דהניזקין שלא תאמר כהן פלוני מגלה עריות ושופך דמים וברכני אמר הקב"ה וכי הוא מברכך הלא כתיב ואני אברכם:

סעיף מ

המכנה בעריות. פי' הרמב"ם שלא יכנה כינוי הנסתר במקום כינוי הנוכח. שיאמר אביו ואמו ואחותו במקום אביך ואמך ואחותך. ותימה דהא בש"ס מפ' רב יוסף כגון קלון

אביו וקלון אמו. אח"כ מצאתי בערוך ערך כן המכנה בעריות משתקין אותו פי' הקורא פסוק ערות אביו ואמו לא תגלה וכן כל עריות משתקין אותו ואומרים לו קרא הפסוק כמו שכתוב וכי אתה מברר מילין מה שלא ביאר משה רבינו ע"כ. ובערוך ערך קלון תני רב יוסף בקלון אביו וקלון אמו כבר פרשתי בערך כן. ומדבר זה למדתי שהפירוש בקלון אביו ר"ל שמקפיד הקורא על העומדים אצלו שלא יהיה נשמע כאילו הוא מצוה לחבירו שלא יגלה ערות אביך ואמך ויהיה זה לקלון מ"ה מכנה מנוכח לנסתר ופירושם מוכח. דא"כ ה"ל למתני ברישא ג"כ משתקין בנזיפה. דמחייב מיתה וכרת וקרבן. על מי שעושה קלון לאביו ואמו כמו שפרש"י על האומר מזרעך לא תתן כו'. תו המכנה בעריות משמע שקאי על כל העריות ולפי פשוטו לא קאי אלא על קלון אביו ואמו. וכן מוכח בירושלמי המכנה בעריות בערייתא דאבוי ובערייתא דאימי':

האומר מזרעך לא תתן למולך. ומדלא מייתי הרי"ף ורבינו תנא דבי ר' ישמעאל ש"מ דס"ל כפרש"י ודלא כבעל ערוך בערך ארס שפי' פי' נכון ע"ש על פי' תרגום יהונתן ועי' בתוס' י"ט ובמהרש"א:

מעשה דוד ואמנון נקראין ולא מתרגמי. כן הוא הגי' בכל הספרים במשנה. וטעות נפל בהון. דהא בברייתא תני מעשה אמנון נקראים ומתרגמין ותו קתני מעשה דוד ואמנון לא נקראין ולא מתרגמין. ומוקי לה הש"ס הא דכתיב אמנון סתם הא דכתיב אמנון בן דוד. וא"כ הא דקתני במתני' נקראין ולא מתרגמין במה מוקמית ליה וכן הוא גי' רמב"ם ורש"י בפי' המתני':

ה"ג דילמא אתי למיעבד מיראה. כ"ה גי' שלפנינו בש"ס וברי"ף. ובהכותב בשם הרשב"א מיישב הגי' מאהבה ומיראה ע"ש:

מעשה אבשלום. עיין בר"ן ובש"ס ליתא:

ולית הלכתא כוותיה. והאי דנמצא בו שמץ פסול. שלא היה לו להפטיר במקומו של ר"א בלי שאלת פיו במה יפטיר. ר"ן:

והמרכבה קורין אותה ברבים. פסק הלכה מרי"ף ורבינו הוא. דקי"ל כר' יהודה כמ"ש תוס' וכדאמרי' לקמן (דף ל"א) בעצרת מפטירים במרכבה:

פי' משום כבודו של אהרן. רי"ף וכ"כ תוס' בשם ירושלמי. דלא כפירש"י ע"ש:

ועוד פסוק אחד ויגוף. היינו משום סיפא דקרא אשר עשה אהרן. וכ"ה בתוספתא. וגי' הרי"ף עד פסוק טעות. דבהני פסוקים מן ויעמוד עד ויגוף לא נזכר אהרן ומה שייך בהו כבודו של אהרן:

ה"ג אמר רב נחמן כל ליצנותא:

ה"ג בשי"ן וגימ"ל. פי' בן שפחה בן נכרית:

כמאן כי האי תנא. דתני התם ומייתי סייעתא דה"נ למאן דסני שמיה. כיון שהוא רשע קורין לאמו שפחה ונכרית:

רבי יהודה אומר. סיומא דתוספתא:

תורגמן העומד. וכ"ה בירושלמי:

סעיף מא

שמכרו נראה דכל הני דמתני' מוכרין לכתחלה דעלויה עליוה בקדושתן. והאי דתני מכרו בדיעבד. משום סיפא אבל אם מכרו ס"ת דקי"ל דאין מוכרין ס"ת כ"א ללמוד תורה ולישא אשה מש"ה תני אם עבר ומכר. וכן מצאתי בחידושי רשב"א. ודלא כב"י בסי' קנ"ג שכתב על הרמב"ם ושמא הוא סובר דמכרו דמתניתין בדיעבד היא. וליתא דהא באידך מתני' תני להדיא מוכרין אותו ממכר עולם. ומה שמתמי' על הרמב"ם בפ"ח מהל' מתנות עניים קנו אבנים וקורות לא ימכרם לדבר מצוה אלא לפדיון שבוים. היינו לדבר מצוה שאין בו קדושה דומי' דפדיון שבוים אבל מותר למכור בהכ"נ לכתחלה לקנות תיבה דתיבה יש בה יותר קדושה מבהכ"נ ומעלין בקודש:

ה"ג בית הכנסת לא יקחו את הרחוב וכן במותריהן:

בתעניות. כ"כ תוס' דלא גרסי' במעמדות וכן הרשב"א ור"ן. וברי"ף נקטי' משום אשגרת לישנא:

ואפי' הוי ידוע שבני כרך בנו אותה. ומה שלא ניחא ליה לפרש כפי' אחר בתוס' תמצא מבואר בחידושי רשב"א ע"ש:

כולם מסכימים לדעת רב אשי. באשר שהוא גדול שאין נמצא כמותו תורה וגדולה במקום אחד מימות רבי. ומסתמא כל העולם מסכימים לדעתו. ומיני' לא ילפינן לשאר גדולי הדור. והיינו בסתמא. אבל אם תלו בני עיר בשעת בנין לדעת איזה יחיד אז יעשה אותו היחיד כפי שירצה וזהו דעת הטור סי' קנ"ג ע"ש ובב"י וב"ח. וא"ת דברי גאוה המה מרב אשי. וי"ל כמו שמצינו שילהי סוטה דאמר רב יוסף לא תיתני ענוה דהא איכא אנא. כדי שלא יהיה שונה הברייתא בטעות אומר כן. ה"נ אמר כן על הא דאמר ר' יוחנן דבשל כרכים לא כיון דמעלמא קאתו לה:

בי כנישתא זוטי הוי. ניחא לפי' רבינו אבל לאידך פי' בתוס' דבני העיר בנו אותה ולא גבו זוזי מעלמא קשה אמאי צריך לומר בי כנישתא זוטי הוי. אפי' הוי בית הכנסת כאלכסנדרי' של מצרים ה"ל לשנויי דבנו הטרסי' ולא מעלמא:

של יחיד. ר"ל יחידים כגון בני כפרים:

ה"ג עד כדון כשבנייי':

קונם לבית זה. נדרים דף ס"ד:

ה"ג הדא אמרת:

ה"ג אימתי היא קדשה:

ומה אלו שנעשו לשם ספר אינם קדושות אלא משעת תשמיש. מכאן נמי יש ק"ו לבית הכנסת שבנאו מתחלה לשם בית הכנסת דאינה קדשה אלא משעת תשמיש. והא דאמר רבא לקמן סי' מ"ה גבו והותירו מותר אבל לא הותירו אסור הא אין המעות קודש אלא משעת תשמיש. תי' הב"י שאני מעות כיון דאתי' ליד גבאי ע"ש. וי"ל דהא דאינה קדושה אלא משעת תשמיש היינו לענין היתר תשמיש הדיוט. וה"ה להלוותם נמי שרי אבל מ"מ אין יכול לשנות המעות או הבי כנישתא לדבר אחר אם לא ע"י ז"ט ובמעמד בני העיר. עיין מזה באריכות סי' קנ"ג בט"ז ס"ק ב'.

ה"ג אי בעינא מצינא:

אכל הני דמתני' קאי הלכך יחיד שמכר ס"ת בדיעבד. אבל לכתחלה אין למכור ס"ת כ"א ללמוד תורה כמ"ש רבינו בהל' ס"ת ולימד דיחיד יכול להשתמש בדמיו דהא קתני במתני' אבל אם מכרו ס"ת וכו' ואהא קאמר נמי אבל אם מכרו ז"ט העיר במא"ה אפי' למשתי בי שכרא שפיר דמי. וה"ה ביחיד בס"ת שלא הקדיש עדיין ומסר לרבים. וב"י האריך בזה ללא צורך ע"ש:

ה"ג לוקחין בדמיו:

וכן ההיא תלא דבי כנישתא. מייתי ראי' מתלא לבי כנישתא שבנוי' ועומדת. דלענין זריעה שהיא תשמיש של גנאי המה שוין באיסורם וכמו שמהני ז"ט העיר לתל ה"ה לבית הכנסת הבנוי' ודלא כראב"ד:

ה"ג משום פשיעותא. גי' הרי"ף ורבינו בפ"ק דב"ב סי' ג' מאי ביניהו דאיכא דוכתא לאצלויי למ"ד משום פשיעותא אפ"ה אסור. אבל אי איכא בי כנישתא אפי' למ"ד משום פשיעותא שרי. דלזמן מועט איכא למימר שמא יפשע וליכא בית הכנסת. אבל אי איכא בי כנישתא ליכא פשיעותא ולזמן מרובה לא ניחוש לפשיעותא. כ"כ הר"ן אבל גי' הרמב"ם דאיכא בי כנישתא אחריתי וכ"ה גירסא שלנו לכך פי' דלמ"ד פשיעותא אסור דחיישינן שמא יפשע בבנינה זמן מועט ובתוך כך אתרחיש אונסא. ויתבטל הבנין לגמרי. בכן מ"ש מ"א סי' קנ"ב סק"א לאסור אפי' איכא בי כנישתא אחריתא במוסכם

אינו. כי לדעת הרי"ף ורבינו ור"ן אי איכא בי כנישתא אחריתא שרי. גם בט"ז ס"ק א' מסיק להתירא ע"ש:

הך בי כנישתא חלופא שרי'. ברמזים כתב חלופא באחרת משמע מבי כנישתא לבי כנישתא אחרת מותר וכמו שכתב הר"י אבוהב בפי' הטור. אבל לדעת האוסרין ליקח בדמי' קדושה אחרת כיוצא בה. צ"ל דהך חלופא היינו שעשה חלוף במטלטלין וחל קדושה עליהן וצריך לקנות באמת בהם קדושה עילויה תיבה או מטפחת וספרים. אי נמי שהחליפה באחרת ואותה בית הכנסת גדולה בבנין ובשיעור והוי נמי מעלין בקודש:

וחיילא קדושה אדמים. דאין קדושה פקעה בכדי. ומ"מ ע"י ז"ט העיר במעמד אנשי העיר יכולים להפקיע קדושת הדמים כמ"ש רבינו אפי' למשתי שכרא בדמים כמו שפרש"י. משום דקלישא קדושת דמים. ועוד דהוי קדושה שניה כמ"ש הר"ן:

והיא יוצאה לחולין. והלוקח יכול להשתמש בה בכל מה שירצה. חוץ מארבע דברים משום דהמה זילותא רבה להשתמש במקום שהיה בית הכנסת עבודה בזוי'. אמנם כשהמכר נעשה ע"י ז"ט העיר במא"ה. פקעה קדושת בית הכנסת לגמרי ומותר ללוקח להשתמש בה אפי' תשמיש של גנאי כדמוכח מעובדא דרב אשי אמר (ליה) זיל זבינא מז"ט העיר במעמד אנשי העיר וזרעה והיינו טעמי' דקדושת בית הכנסת אינה קדושה אלא חכמים קדשוהו. כמ"ש הר"ן. הם אמרו והם אמרו דאם נעשה ע"י זט"ה במא"ה יפקעו קדושתי' דבהכ"נ. וא"ת אמוראי בתראי מנ"ל להו שיש לזט"ה במא"ה כח זה להפקיע קדושת בהכ"נ ע"י מכירה. ואם יש להם כח זה א"כ אפי' בלא מכירה נמי ומ"ט דמאן דאוסר במתנה. י"ל דממתני' דייקא מדקתני בני העיר. להורות לן דווקא בני העיר לחוד. או זט"ה לחוד. הוא דצריך להעלות בקדושה. אבל אם מכרו זט"ה במא"ה שרי למשתי שיכרא בהדמים. וכ"כ חידושי רשב"א. וכיון דממתני' דייקא. אין לנו ללמוד אלא דוקא במכירה דהא קתני בני העיר שמכרו:

אי לא דהוי להו הנאה מיניה לא יהבי ליה מתנה. נמצא בני העיר מחויבים לשלם לו גמול טוב. והוי מתנה כזבינא. ר"ן:

הויא לה מתנה כזביני. וכן הלכתא. רי"ף. ור' ירוחם ח"א נתיב ג' חלק ג' אוסר בדיעבד אם נתנו במתנה. ותמה אני הלא ש"ס ערוכה בחולין דף צ"ג בכולי ש"ס דפליגי רב אחא ורבינא רב אחא לחומרא ורבינא לקולא והלכתא כרבינא לקולא וצ"ע:

סעיף מב

האי פריסא. פי' שפורסין על התיבה מבחוץ. כ"כ תוס' והר"ן. אבל בזמנינו שתולין פרוכת לפני הארון תשמיש דתשמיש הוא ושרי וכ"פ רמ"א סי' קנ"ד. עי' תוס' ד"ה מריש מה שכתב בזה המהרש"א בדוחק. ולי נראה דאיכא למימר הא דאמר תשמיש דתשמיש היינו שהניחו ס"ת בתיק שלה בארון נמצא דתיק הוי תשמישי קדושה ופריסא הוי תשמיש דתשמיש וכ"ש ארון גופיה פשיטא דהוי תשמיש דתשמיש להכי מקשין תוס' ודקאמר אסור לעשות כורסי' ש"מ דדרכן היתה להניח ס"ת בלא תיק. אמנם נראה דלדידן דמלבשים הס"ת במטפחת ומעיל הוי הארון תשמיש דתשמיש ובזה א"צ לדחוקי' ט"ז ומ"א ס"ק י"ד בסי' קנ"ד ע"ש וצ"ע:

כורסיא נמי מיעבדא כורסיא זוטרי שרי. כ"ה גירסת הרי"ף ובש"ס שלפנינו הך נלמד מתיבותא והיא היא וכמו כן בפריסא:

סעיף מג

הני זבילי. לשון מדור כמו יזבלני אישי ערוך:

וכאנדרונא דמי. כענין בנין קרקע זוית קטן עשוי ליתן בו ספרים ומשתמרין שם דלית בהו משום קדושה:

סעיף מד

אלמא בית המדרש עדיף. צ"ע אי מותר לעשות מבהכ"נ בהמ"ד ליחיד בביתו. מ"א סי' קנ"ג ס"ק א'. ועי' מהרש"א באגדת ברכות דף ח'. דמשמע שם אי בהמ"ד קבוע ליחיד שמשם יוצא הוראה בזמן הזה שכינה שרויה שם ואוהב ה' שערים המצויינים מבתי כנסיות ע"ש:

סעיף מה

אבל לא נביאים וכתובים. הכא משמע דנביאים וכתובים שוין לענין הנחה. וכמו לענין עילוי דקתני מתני' ספרים לוקחים תורה משמע דכתובים ליכא עילוי לגבי נביאים דשוין הם ובפ' י"ט כ"ג מסיק רבינו שהגאונים מסורת בידם דכתובים קודמין. וצ"ל דודאי לענין קדושה שוין הם. אך בכל מקום שתקנו חכמים לומר פסוקי נביאים וכתובים. משום כבודו דדוד הקדימו לכתובים כמ"ש רבינו שם אולם היכי שחכמי תלמוד מזכירים

הקדימו לנביאים שהמה ראשונים בזמן כדתני שילהי מכילתין כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים ועי' מ"א סי' קנ"ג ס"ק ב':

אפילו ישן ליקח בו חדש. היכי דכתוב ס"ת חדשה ומונח ביד סופר לאפרוקי קאי בספיקא בשמעתין דהך מימרא דרבי יוחנן איכא לאוקמי משום פשיעותא. ורבינו מסתם לן סתומי דכל כי האי גוונא מנקט לחומרא עדיף. וכתב הר"ן מדקא מבעיא לן בס"ת משום דליכא לעילוי משמע הא היכא דאיכא לעילוי מעלינן. וב"י בשם מהרי"א כתב בסי' קנ"ג מדכתב הטור אבל להורידן מקדושתן לא. משמע דלא קפיד אלא להורידן אבל לקדושה כיוצא בו מותר למכור. ועפ"ז הביא בש"ע בסי' הנזכר סעיף ד' אם מותר לקנות קדושה כיוצא בו יש אוסרין ויש מתירין. וצדקו דברי הב"ח שם ס"ק ב' שכתב על הב"י שכתב דפלוגתא היא ואינו דלא פליגי דודאי לכתחלה כ"ע מודו שאסור למכור כדי לקנות קדושה כיוצא בו. אבל בדיעבד אם מכרו בב"ד כ"ע מודים דמותר לקנות בדמים קדושה כיוצא בו ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ומ"א ס"ק ד' נכנס בדוחק ליישב היש מתירין הוא דעת הרמב"ם ע"ש. ובמ"כ לא עיין בכ"מ פי"א מהל' תפלה. וז"ל הוא סובר דוקא ס"ת שאין לה מעלה יתירא. אבל היכא דאיכא לעילוי מעלינן דוקא ע"כ. ותו דלא אישתמיט בשום דוכתא בבית יוסף שהזכיר דעת הרמב"ם דבשוין מותר. ואיך יכתוב יש מתירין בקצר מה שלא הביא בארוך. וביותר קשה דלדברי מ"א צ"ל מה שכתב הב"י דלהרמב"ם אין מוכרין בהכ"נ אפי' לקדושה חמורה. היינו כשאין להם בהכ"נ אחר. זה הדבר אין לו שחר. דאם כדבריו לא הקשה ב"י מידי ארמב"ם ממתני' דהמתני' איירי שיש להם בהכ"נ אחרת מש"ה מותר למכור אבל הרמב"ם איירי כשאין להם בהכ"נ אתרת אלא זו שבנו וגמרו מש"ה אסור למכור אפי' לפדיון שבוים ואם תקשי לך ממה שכתב הרמב"ם בפי"א מה"ת בני הכפר שרצו למכור בהכ"נ שלהן כדי לבנות בדמים אחרת משמע שהוא סובר דבשוין מותר. י"ל דהתם מיירי שאותה בה"כ אחרת. עילוי היא בבנין ובשיעור:

ולישא אשה. קאמר בתלמודא משום דכתיב לשבת יצרה. והא דלא קאמר משום מצות פו"ר. י"ל דלרבותא נקטי אפילו היכא דקיים פו"ר. או לכלול להשיא יתומה דאינה מצווה על פו"ר אבל לשבת קרינן בה ועי' בא"ה בב"ש סי' א' ס"ק ב':

אבל התנו שבעה טובי העיר. וקשה אמאי נקט והותירו הא שבעה טובי העיר אפי' כולה דמי מותר אפי' למשתי שיכרא כמ"ש רבינו לעיל סוף סי' מ"א. וי"ל לדיוקא דבלא ז' טובי העיר אפי' במותר בעי שבעה טובי העיר דס"ד דאם קנו מן הדמים דבר קדושה והותירו דמותר לעשות מן המותר כל מה שירצו קמ"ל דלא. תוספות:

סעיף מו

שאלו תלמידיו לר' זכאי. הרי"ף ורבינו הביאו עובדא דר' זכאי. ללמוד מהם אע"ג דמותר להשתין בתוך ד' אמות של תפלה. מ"מ מדות לחסידות שלא להשתין:

סעיף מז

ה"ג ובגשמים מפני הגשמים אבל קורין בהן שונין בהן ומספידין בהן הספד של רבים:

דאמר רב ששת. גי' הרי"ף. ובש"ס אמר רב אשי:

ה"ג שמחשבין בו חשבונות מלינין בו מת מצוה: פי' שימותו בעיר מתים הרבה שאין להם קוברין. מדה כנגד מדה שאין מספיק להם דירתם לחשוב חשבונם:

בתי כנסיות שבבבל בחורבנן. ודוקא לאותן שבבבל מהני תנאי שהרי לעת בא גואל במהרה בימינו תפקע קדושתם אבל לאותן שבא"י לא מהני תנאי שהרי קדושתן לעולם קיימא. תוס'. והקשה מ"א בסי' קנ"א ס"ק ט"ו דהא בסמוך אמרינן עתידין כל בתי כנסיות שבבבל שיקבעו בא"י. וצ"ל דהתוספות קאי אחורבנן דכיון שחרבו קודם ביאת הגואל לא יקבעו בא"י ע"כ וק' דמ"מ ניחוש שמא יבנה קודם ביאת הגואל כדקאמר עלו בו עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש ויתנו לב לבנותה ולי נראה דלא קאמר אלא שיקבעו בא"י דהיינו הקרקע ולא יהיה בהם קדושת בהכ"נ. רק קדושת א"י. ודי בזה כדיליף מתבור וכרמל ודיו לבא מן הדין להיות כנדון ונכון ודלא כמהרש"א שם בחידושי אגדות ע"ש:

מ"מ חשבונות של רבים אין עושין בהן. דאוושא מלתא טובא והוי דבר מגונה. והתוס' לא ס"ל כך:

ה"ג א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי:

ה"ג לימא ליה לינוקא אימא לי פסוקך:

מחוי רב ששת כגון הספידא דקאי ביה רב חסדא. פרש"י אם ימות אדם אחד בי רב ששת. ודבר תימה הוא היאך פותח פיו לשטן כדמצינו במ"ק דף י"ח בעובדא דפנחס ושמואל. ולולי פירושו ה"א דה"ק הספידא דקאי ביה רב חסדא. כלומר ההספד שעושה רב חסדא משום יקרא דידיה אתיה כ"ע והוי הספד של רבים:

סעיף מח

ה"ג ופירוש דמתני מי שלמד התלמוד ארבעה. ור"ן פי' בענין אחר:

ממילא שמעינן למאן. תוס'. ועי' מ"ק סי' ק"ח:

מצוה לעשות קפנדריא. כ"ה גי' הרי"ף בפ' הרואה (ברכות דף ס"ב.) וקשה הא בקרא כתיב ובבא עם הארץ לפני ה' במועדות וגו' משמע הא בכל השנה אינם מחוייבים לצאת נכחו. וי"ל הא דכתיב במועדות מוסב אהנשיא שבכל השנה בדרך שער המזרחי יבא ובדרכו יצא. הא במועדים בבא עם הארץ וגו' שצריכין לילך בשער דרום או צפון ונכחו יצא. כי מצוה עליהם שיתראו בעזרה יפה יפה. והנשיא אף הוא במועדים ביאתו וצאתו לא יהיה דרך שער מזרח כי אם בשני שערי דרומי וצפוני:

הנטועין בבית הקברות. והיינו היכא שאינם עומדים על הקברות כ"כ המרדכי והאחרונים:

סעיף מט

ה"ג ומפסיקין לשבת אחרת:

פי' במנחה. דאי בשחרית מאי איריא יום כפורים אפי' שאר מועדים נמי אלא בי"כ שחל בשבת במנחה מפסיקין:

קרו תלתא בר"ח וחד קרי בחנוכה. ואם טעה והתחיל לקרות בשל חנוכה צריך להפסיק ולקרות בשל ר"ח. כ"פ רמ"א סי' תרפ"ד. והיינו טעמא דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם. ואני אומר דליתא דאין מעבירין על המצות דוחה את התדיר וראיה לזה דהקשה תוס' ביומא דף ל"ג ד"ה אין מעבירין וא"ת ל"ל קרא דשירי הדם בי"כ היה שופך על יסוד מערבי אמאי לא נפקא מדריש לקיש דאין מעבירין על המצות. ומאי קשיא הא יסוד דרומי תדיר. אלא ש"מ דאין מעבירין דוחה את התדיר:

ר"ה אדר שחל להיות בואתה תצוה. כ"ה גי' הרי"ף ובש"ס חל להיות בואתה תצוה. ר"ל פ' שקלים. וגי' נכונה היא דלגי' הרי"ף השביעי קורא ובראשי חדשיכם. והמפטיר קורא בס' שלישי פ' כי תשא. א"כ מאי פריך אביי אמרי אוקמי הוא דקא מוקמי התם. למה לו להפסיק בקריאת ר"ח וכן מוכח לעיל בפ"ג סי' כ"א דהוכיח הרי"ף מהך מימרא דהמפטיר עולה למנין ז' ע"ש. ואי חל בר"ח צריך להוציא ג' ס"ת ובס"ת שניה קורין בר"ח ובשלישי פ' שקלים והוא המפטיר. א"כ ליכא למימר תו דאוקמי קא מוקים התם. גם ברמב"ם פי"ג מהל' תפלה כותב ג"כ כלשון הרי"ף. ולפע"ד הכל נדפס בטעות וצ"ע רב:

אביי אמר קורא שיתא מן ואתה תצוה כו' וחד חוזר מן כי תשא. לאפוקי מדר' יצחק נפחא דאמר קורא שיתא בואתה תצוה וחד מכי תשא עד ועשית. דאביי פריך עלה אמרי אוקמי הוא דקא מוקמי התם. ובס' שו"ת נחלת שבעה סי' כ"ב נראה שלא עיין בסוגיא זו בשמעתין ע"ש:

ואפי' בני חמשה עשר. דלדידן לא מיקלע י"ד בשבת דאם י"ד בשבת י"כ בע"ש ירושלמי:

ה"ג שלישית הסמוכה לר"ח ניסן:

ה"ג ר' בא בשם ר"ח:

ח"ג ולמה הקדימה מפני שהיא טהרתה של ישראל:

טהרתה של ישראל. ומזה הטעם. אין ראוי להפסיק בין פרה להחדש כדי שלא תקדים כ"כ מאחר שהיתה ראויה להיות מאוחרת. ר"ן:

ה"ג כדמיקלע ראש חודש אדר הסמוך לניסן:

בשבת או בשני בשבת או בד' או בו'. כי ביום אג"ה לדידן לא מיקלע ר"ח אדר. משום יו"כ דלא ליקלע לא בערב שבת ולא במוצאי שבת ומשום יום ערבה דלא ליקלע בשבת. ר"ן:

ה"ג לאפסוקי בהדין פרשייתא:

וזה אינו שנוי לא במשנה ולא בגמ'. וקשה דהא ר"ה שנוי במשנה בר"ה בא' לחדש. וי"ל דהא בברייתא פליג עליו ותני שקורין וה' פקד. ופ' עקידה. ובין למשנה בין לברייתא עכ"פ אין קורין אלא בס"ת אחת:

ה"ג כפי מנהגינו דגרסי' התם א"ר יצחק נפחא שבת שחל. וכן הובא במרדכי בשם ראבי"ה:

ה"ג בי"ט של פסח פסח יאשיהו:

וקא פריש גאון כך המנהג. וכ"פ המחבר. אבל מנהגינו ע"פ פרש"י ותוס' שם:

והכי איתא בירושלמי. לא ידעתי מקומו:

ה"ג אמר רב הונא אמר רב שבת שחל:

ה"ג ובמנחה קורין כסדרן ואינו עולה להם מן החשבון. והשאר נמחק כי כבר פסק רבינו כן בפ' הקורא עומד סי' י"ח ואין כאן מקומו:

במדרש פסיקתא. שדורש בהפטורת שמעו בראשונה:

סעיף נ

ר' ירמיה אזל. ירושלמי הלכה א':

ה"ג חמתין יהבין תיבותא ובירושלמי שלפנינו גורס מכושא. פי' מקל:

ה"ג התנה עליו מבתחלה:

ה"ג ואתני עלוי עילייא דספרין וארעייא דמנין:

סעיף נא

ה"ג אמר רב משרשיא:

ה"ג והם אינם טובים זה לזה לפיכך אני:

סעיף נב

שואלין ודורשין. והא דתני לעיל (דף כ"ט) שואלין בהל' פסח קודם לפסח שלשים יום. היינו דלהוי שואל כענין ועיין ט"ז סי' תכ"ט:

הדרן עלך העיר וסליקא לה מסכתא מגילה